

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 54.

Måndagen den 8 maj.

Kl. 2 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande maj.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Hans excellens herr statsministern Ramstedt, som yttrade: *Svar på interpellation.*
Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har herr Waldenström till mig framställt följande spörsmål:

»Anser icke regeringen, att tiden nu kan vara inne att återställa den förra samtrafiken mellan Riks och Allmänna samt sålunda befria allmänheten, och särskildt rikstelefonens abonnenter, från de många obehag, som den nu i samtrafikens ställe inrättade s. k. öfverföringen vållar?»

Då jag nu går att besvara detta spörsmål, ber jag till en början få i största korthet erinra om hvad i denna fråga förut förekommit.

Den förutvarande samtrafiken grundade sig som bekant på ett år 1890 upprättadt kontrakt mellan telegrafstyrelsen och bolagen. Då detta kontrakt befanns vara för rikstelefonen ofördelaktigt blef det år 1900 af telegrafstyrelsen uppsagdt. Samtidigt erbjöd telegrafstyrelsen underhandlingar om nytt samtrafikskontrakt. Enighet härom kunde dock ej uppnås, men i stället träffades mellan telegrafstyrelsen och bolagen preliminärt aftal om inköp för statens räkning af bolagens nät. Detta aftal underställdes år 1802 Riksdagens pröfning, men förkastades af Riksdagen. Nya förhandlingar under åren 1902—1903 om samtrafikens bibehållande ledde ej heller till något resultat, hvarefter samtrafiken upphörde med ingången af juni månad 1903. Redan på

Svar på interpellation.
(Forts.) hösten samma år upptogs nya förhandlingar, och dessa resulterade i ett förslag till öfverenskommelse om stockholmsområdets delning mellan bägge förvaltningarna med fri samtrafik mellan bägge näten. Detta förslag, som framlades för 1904 års riksdag, vann emellertid icke Riksdagens bifall.

Anledningen hvarför telegrafstyrelsen uppsade det förra samtrafikskontraktet var, att det visat sig, att därigenom bolagen obehörigen gynnades på rikstelefonens bekostnad. Under skyddet af detta kontrakt tillföll nämligen ett öfvervägande antal nya abonnenter de enskilda bolagen, hvilkas nät således utvecklades högst väsentligt mera än rikstelefonens stockholmsnät. Det är särskildt bestämmelsen om en öfvergångsavgift af 10 öre, som i detta afseende anses hafva varit af största betydelsen. Det är därför hufvudsakligen om denna afgift, som striden stått. Telegrafstyrelsen föreslog till en början dess fullständiga borttagande, men medgaf sedermera dess bestämmande till 5 öre utom för interurbana samtal från bolagens nät, för hvilka afgiften föreslogs till 10 öre. En sådan nedsättning syntes berättigad, då det visades, att 5 öre utgjorde full betalning för de med öfvergången förenade kostnader, då nedsättningen icke syntes kunna innebära fara för bolagens ekonomiska bestånd, och då nedsättningen gifvetvis skulle medföra fördel för den telefonerande allmänheten. Bolagen vidhöllo emellertid orubbligt afgiftens fastställande till 10 öre.

Att nu afbrottet i samtrafiken medfört afsevärda olägenheter för allmänheten, är oemotsägligt. Herr Waldenström har framhållit, att dessa olägenheter skulle för rikstelefonabbonenterna vara betydligt större än för abonnenterna å bolagens nät och till stöd därför åberopat, att den s. k. öfverföringen användes i större skala af rikstelefonabbonenterna än af bolagens abonnenter. Anledningen därtill är emellertid hvad angår stockholmsområdet i främsta rummet den, att bolagens abonnenter äro flere än rikstelefonens. Därtill kommer ock, i motsats mot hvad herr W. uppgifvit, att det är dyrare att taga öfverföring från Allmänna till Riks än tvärtom. Bolagen taga nämligen af sina abonnenter för sådan öfverföring 10 öre, under det rikstelefonen nöjer sig med 5 öre. Hvad särskildt beträffar det ringa antal, hvori interurbana samtal från Stockholm förmedlas genom öfverföringen, så motväges detta af ökad frekvens å de i Stockholm och dess omnejd anordnade allmänna samtalsstationerna.

Olägenheterna minskas emellertid alltmera ju mera rikstelefonens nät inom stockholmsområdet växer. Denna tillväxt har ökat högst betydligt, sedan samtrafiken upphörde. Den utgjorde nämligen

år 1901	906	apparater
» 1902	838	»
» 1903	1,855	apparater och
» 1904	1,716	»

Hela antalet abonnenter inom 70 kilometers området uppgick vid 1905 års ingång till 15,684 och har under första kvartalet af 1905 ökat med 601. *Svar på interpellation.* (Forts.)

Tillräckligt många och stora olägenheter kvarstå emellertid. Från telegrafafförvaltningens och regeringens sida har man ingalunda förbisett detta. Man har därför ock på sätt den föregående redogörelsen visar, sökt dels genom förhandlingar med bolagen, dels genom framställningar till Riksdagen få till stånd en bättre ordning. Men alla dessa försök hafva misslyckats. Att nu låta de omförmälda olägenheterna föranleda därtill, att man från telegrafafförvaltningens sida underkastar sig de af bolagen uppställda villkor, äfven om man tydligt inser, att bolagens öfvermakt inom stockholmsområdet för en längre tid befästes, kan väl ej ifrågasättas. Regeringen och telegrafafförvaltningen måste jämväl i förevarande afseende se till, att statens rätt och bästa behörigen iakttages. Men så snart bolagen vilja gå in på en öfverenskomelse, som ur sådan synpunkt kan vara acceptabel, skall naturligtvis icke från rikstelefonförvaltningens sida möta hinder för samtrafikens återupprättande.

Herr Waldenström: Herr talman! Då jag förra gången bragte denna sak på tal i Riksdagen, var det några ledamöter i denna kammare, som efter diskussionen frågade mig, huru många aktier jag hade i Allmänna telefonbolaget. Det var herrar, hvilka icke kunde tänka, att man kunde intressera sig för en fråga, därest man icke hade ekonomisk fördel af densamma. Jag skall nu börja med att säga, att jag aldrig i mitt lif haft aktier eller på något sätt varit ekonomiskt intresserad i detta bolag. Jag har hvarken någon fördel eller någon nackdel i ekonomiskt afseende af mitt uppträdande i frågan. Saken är allenast den, att jag med alla andra abonnenter, både i Allmänna och i Rikstelefon, delar de stora olägenheter, hvarom jag talat, och hvilkas tillvaro äfven hans excellens herr statsministern konstaterat.

Det föres nu från telegrafstyrelsens sida alldeles samma tal, som det för ungefär 20 år sedan var från järnvägsstyrelsen, när det gällde att åstadkomma samtrafik med enskilda järnvägar. Det resonerades som så, att hvad som gick öfver till de enskilda järnvägarna, det förlorade statsjärnvägarna.

Jag var på uppdrag af Gäfle—Upsala järnväg ett par gånger uppe i järnvägsstyrelsen och en eller ett par gånger hos Hans Maj:t Konungen; men det var absolut omöjligt att komma någon väg. Hvad enskilda järnvägar vunno, det förlorade statens, och järnvägsstyrelsen måste se till, att icke någon sådan förlust ägde rum. På den tiden gällde returbiljetter mellan Stockholm och Gäfle på järnväg endast 4 dagar, sedan sjöfarten på hösten stängts, men så snart sjöfarten på våren öppnats, så gällde returbiljetter

Svar på interpellation.
(Forts.)

8 eller 14 dagar, — alltsammans endast för att kväfva ångbåtstrafiken med den öfvermäktiga konkurrens, som ett statsverk har medel att förfoga öfver.

Det var redan för flere år tillbaka mycket tal i telegrafstyrelsen om konkurrensen med Allmänna bolaget. Herr statsministern sade nu, att kontraktet dem emellan befanns ofördelaktigt för staten. Ja, naturligtvis! Så länge konkurrens existerar, är den ofördelaktig för bägge de konkurrerande parterna. Om den ene kunde kväfva den andre med utsikt att få alla hans inkomster, vore fördelen större.

Under diskussionen om den förut omnämnda saken för många år sedan tillät jag mig att hemställa, om icke järnvägen skulle tänka på att kväfva hela ångbåtstrafiken längs västkusten, sedan västra stambanan blifvit af staten inköpt, ty banan måste lida stor förlust genom ångbåtstrafiken. Men så långt ville man ändå icke gå.

Generaldirektör Storckenfeldt, med hvilken jag många gånger enskildt samtalade om denna sak, hade under flere år den öfvertygelsen, att Allmänna skulle gå under. När jag visade på dess revisionsberättelser, skakade han blott på hufvudet och menade, att det var si och så med dessa revisionsberättelser. Och han uttalade till mig, att det vore mycket bättre för Allmänna bolaget att öfverlåta sitt nät till Riks, medan det kunde få någon egentlig betalning därför, ty den dagen skulle komma, mente han, då bolaget skulle falla såsom en mogen frukt i armarne på telegrafstyrelsen. När det visade sig, att dessa förhoppningar slogo fel, började man tala om att uppsäga kontraktet mellan Riks och Allmänna. Nu hette det, att Allmänna bolaget förtjänade så ofantligt. Ja, Allmänna har gjort briljanta affärer. Bolaget har skött sig på ett öfverlägset sätt och därför gjort sig förtjänt af de inkomster, som det har haft.

Allmänna bolaget är det också, som vi hafva att tillskrifva förtjänsten, att telefonväsendet står på den ståndpunkt, som det står i vårt land, och min lifliga öfvertygelse är, att, om icke Allmänna bolaget med sin konkurrens varit, hade rikstelefonen alldeles icke stått på den ståndpunkt, på hvilken den nu står, och afgifterna för telefontrafiken hade icke varit desamma, som de nu äro, utan säkerligen mera i öfverensstämmelse med afgifterna på kontinenten, som äro väsentligt och i många fall mångdubbelt större.

För ett par år sedan höll generaldirektören Sahlin ett föredrag på K. F. U. M:s stora hörsal angående telefonförhållandena i Stockholm. Då berörde han frågan om möjligheten för statens telegrafverk att konkurrera ihjäl Allmänna bolaget. Det var uppenbarligen hvad han helst önskade.

Men, sade han, det går icke. Och hvarför? Jo, sade han, Allmänna telefonbolaget har i sina stadgar en bestämmelse, att

icke utdela mer än 8 %. Nu är Allmänna bolaget intresserad i telefonfabriken med $\frac{1}{3}$ och det hade i den en utdelning, som motsvarar mera än 8 % af dess aktiekapital, så att, t. o. m. om det toge bort alla telefonafgifter, så kunde det ändå utdela 8 % på aktiekapitalet genom den utdelning, som det hade på telefonfabriken. Och då suckade generaldirektören, men det fanns däremot andra, som hörde detta och gjorde allt annat än suckade.

Rikstelefonen har under gångna tider — det vet jag alldeles säkert — bedrifvit mot Allmänna bolaget en ytterst illojal konkurrens. Det har till exempel förekommit, att en person på landet haft Allmännas telefon med kontrakt på 5 år. En agent från Rikstelefonen har kommit och sagt: skall du icke ha rikstelefon? — Nej, det återstår 3 år enligt kontraktet med Allmänna. — Du skall få en rikstelefon inledd, och du skall få ha den i 3 år, utan ersättning, bara du förbinder dig att efter 3 år slopa Allmänna och taga Riks. Där har man illojal konkurrens så att det förslår. Emellertid går det icke, som man ser, att konkurrera ihjäl Allmänna bolaget, och detta dels af den anledningen, som jag nyss nämnde, dels också därför att Allmänna bolaget alltjämt får ny tillslutning i mycket stor skala. Alldeles i dag har jag i tidningarne läst om Allmännas och Bellbolagets nya katalog, som visar, att det har 37,893 abonnenter, och af de statistiska uppgifterna framgår, att bolagets telefontät under det förflutna året varit stadigt i en synnerligen liflig ökning. Dess abonnentsökning under året utgör 2,685, hvilken ökning med 172 öfverstiger ökningen under 1903. Herrarne skola däraf finna, att ökningen på Allmänna bolaget under år 1904 har varit mycket större än på rikstelefon inom stockholmsområdet. Och hvarför? Jo, därför att folk har i allmänhet större nytta af att ha Allmänna telefon än att ha Riks, och ett stort antal af abonnenterna ha icke råd att ha både Allmänna och Riks.

Om rikstelefon kunde afbryta all samtrafik mellan Riks och Allmänna, så kunde man förstå en sådan brutalitet; det hade åtminstone varit konsekvens i den, men då rikstelefon i alla fall måste medgifva en viss samtrafik, i hvems intresse kan det då vara att göra denna samtrafik för Riks-abbonenter så obehaglig som möjligt genom den famösa s. k. öfverföringen? Jag skall, om jag vill träffa en person, säga till fröken på öfverföringen allt, hvad jag vill hafva sagt denne, och genom henne få veta allt, hvad han har att svara, eller också gå samma väg, som ofta brukas, om man är riksdagsman, att man telefonerar till vaktmästaren här och ber honom säga vederbörande hvad man vill ha sagt och få svaret förmedladt genom honom. En af statsråden har en gång i samtal med mig begagnat sig af den vägen.

Hvad beträffar behovet af samtrafik, så torde herrarne observera, att enligt telegrafverkets egna uppgifter, förmedlades genom öfverföringen under år 1904 ej mindre än 50,471 samtal. Af

Svar på interpellation.
(Forts.)

Svar på interpellation.
(Forts.)

dessa voro 33,938 från rikstelefon till Allmänna och 16,533 från Allmänna till Riks, således mer än dubbelt från Riks till Allmänna än tvärtom, och af de öfverförda samtalen voro 9,701 interurbana, däraf 8,122 från Riks och 1,579 från Allmänna, alltså mer än 5 gånger så många från rikstelefon som från Allmänna.

Herrarne känna Stockholms stads ställning till denna fråga. Telegrafstyrelsen har begärt att få nedlägga kablar i gatorna. Staden förklarar: det skall Ni få, om Ni återställer samtrafiken.

Nu säges, att 10-öres-afgiften är för hög. Jag tror icke, att abonnenterna ha klagat öfver den eller framställt begäran om att få den borttagen. Tvärtom, fördelen af, att en sådan samtrafikafgift finnes, är så stor, att den hellre bör höjas än sänkas. Allra minst bör den helt och hållet tagas bort.

Nu vill jag gentemot hvad herr statsministern sade fråga: hvilket intresse kan vara större: telegrafstyrelsens intresse att få sin vilja fram i fråga om försvärande af en samtrafik, som den i allt fall aldrig kan förbjuda, eller allmänhetens intresse att få detta hinder i samfärdseln undanröjdt? Jag hoppas, att den dag skall komma, då telegrafstyrelsen skall undanröja detta hinder, eller då Kungl. Maj:t skall ålägga telegrafstyrelsen att göra det.

Jag ber att få anföra ett par exempel på hvart det nuvarande systemet leder. Järnvägsstyrelsen begärde år 1903 att få anordna allmän telefon till den nyinrättade ilgodsexpeditionen vid Karlbergsvägen, men det afslogs af Kungl. Maj:t. Likaså begärde elever vid tekniska högskolan att där på sin bekostnad få inleda en Allmän telefon för att kunna samtala med sina hem i Stockholm. Denna framställning afslogs likaledes af Kungl. Maj:t. Jag har sedan hört, att dessa elever dragit försorg om att få en Allmän telefon i ett närbeläget kafé för att komma i tillfälle att därifrån samtala med sina hem. I åtskilliga af verken hafva en mängd tjänstemän anhållit att få anordna Allmän telefon för att kunna samtala med sina hem, utan anlitande af öfverföringen, men detta har afslagits. De ha då ställt så till, att de skaffat Allmän telefon i vaktmästarens bostad, och därifrån telefonera de nu, tills telegrafstyrelsen utverkar åläggande för vaktmästarne att säga ifrån sig Allmänna och skaffa sig Riks. Det är icke ett statens verk värdigt att på detta sätt söka försvåra telefonkommunikationen, hvilken är så viktig för allmänheten.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag skall för min del icke framställa något klander mot den aflidne generaldirektören för telegrafstyrelsen, då jag anser det vara mindre lämpligt, men om jag med några ord kan bidra till att inverka på den nuvarande styrelsen för detta verk, skulle jag gärna vilja vara med därom.

Jag begärde ordet egentligen därför, att den siste ärade talarren, herr Waldenström, icke gaf frågan den utsträckning, som

jag anser den förtjäna, nämligen att den bör gälla alla de enskilda telefonbolagen *öfver hela landet*. Han gjorde saken mera till en stockholmsfråga, sannolikt för att i handling bevisa sin omsorg för Stockholm. För min del anser jag emellertid, att denna fråga är lika viktig äfven för de öfriga delarne af vårt land, ty det finnes en hel del andra enskilda telefonbolag och enskilda abonnenter, som gärna önska att stå i samtrafik med rikstelefonen. Nu sade visserligen hans excellens herr statsministern, att under den gamla samtrafiken de enskilda bolagens abonnentantal i hög grad ökades. Ja, det är fullkomligt riktigt; utvecklingens lag är sådan och det är ju blott hvad vi böra anse önskvärdt. Äfven rikstelefonnätet ökades ju också under denna tid i hög grad, och allmänheten var mycket belåten med detta sakernas tillstånd. Icke heller jag vill, att staten skall göra någon uppoffring för de enskilda bolagen i den meningen, att rikstelefonen skall göra förlust på sin rörelse, men jag skulle gärna vilja uttrycka den önskan, att såväl regeringen som telegrafstyrelsen måtte lägga sig mera vinn om tillmötesgående i fråga om öfverenskommelser på detta område, än hvad som hittills varit fallet.

Härtill kommer ännu en annan omständighet, som det skulle intressera mig, om vederbörande kunde lämna mig någon upplysning om. Saken är nämligen, att jag har mig bekant, att ett enskildt affärsbolag — jag skall icke nämna namnet, men det är ett stort enskildt affärsbolag i Dalarne — med sin enskilda ledning fortfarande står i samtrafik med Rikstelefonen, men för mig har det varit omöjligt att erhålla sådan samtrafik. Jag tror således, att allt säkerligen icke är som det borde vara på detta område, och att det är skäl att taga frågan under mera allsidigt öfvervägande.

Herr Sjö: Interpellanten yttrade, att det skulle vara ungefär samma förhållande med samtrafiken mellan statens och de enskilda järnvägarne som med samtrafiken mellan Allmänna telefonbolaget och Rikstelefonen, och han hoppades, att man snart skulle vidtaga åtgärder för telefonsamtrafikens återställande. Hvad detta angår, så får jag säga, att herr Waldenströms interpellation i denna fråga har förevarit här så många gånger, att jag trodde, att han icke skulle återkomma med flere interpellationer, när han fått så godt besked hvarje gång, och att det borde ha tagit slut någon gång. Det är icke endast regeringen, som svarat på interpellationen och gifvit honom besked liksom nu, utan äfven Riksdagen har yttrat sig i frågan. Riksdagen har icke endast år 1902, utan äfven förlidet år uttalat, att de uppgörelser, som ägt rum mellan rikstelefonen och Allmänna bolaget, varit för staten allt för ofördelaktiga. Nu har också herr statsministern uttalat, att, om bolaget vill gå med på en samtrafik på billiga villkor, som staten skulle kunna gå in på, så kommer Rikstelefonen att

Svar på interpellation.
(Forts.)

Svar på interpellation.
(Forts.)

gå in därpå. Det vet Riksdagen, det vet herr Waldenström och det veta vi alla rundt om i landet. Det är ju så vanligt, att staten kommer till korta vid uppgörelse med enskilda bolag, att jag tror, att det kan vara nyttigt, att äfven statens rätt någon gång bevaras. Detta tror jag, att vi böra hålla både regeringen och chefen för telegrafstyrelsen räkning för.

Häruti instämde herr *Kvarnzelius*.

§ 3.

Sedan herr vice talmannen nu öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 116, 117, 118 och 119, bevillningsutskottets betänkanden och memorial n:is 24, 25, 26, 27, 28, 29 och 30, lagutskottets utlåtanden och memorial n:is 64, 65, 66, 67 och 68 samt Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 29.

§ 4.

Efter föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgadt, begärdes ordet af

Herr Lindhagen, som yttrade: Då jag år 1902 väckt en af de motioner, som föranledt ifrågavarande lagändring, skall jag blott be att få uttala, att jag för min del icke kan anse annat, än att det skulle hafva varit lämpligast, om Kungl. Maj:ts förslag hade blifvit af Riksdagen antaget. Det förefaller af utskottets utlåtande, som om det skulle vara en nödvändig följd af de premisser, på hvilka denna lagstiftning tillkommit, att inskränka lagens giltighet till endast ett år, och jag hyser den farhågan, att utskottets utlåtande kan leda därhän, att man skyndar sig lämna ut ännu icke inmutade malmfyndigheter till exploatering. Det förefaller mig därför, som om man kunde hafva gått med på den tid för lagens fortsatta tillämpning, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det är väl ingen brådska med exploaterandet af de malmfyndigheter, som ännu icke tagits i besittning, utan man bör väl söka bevara dessa åt efterkommande släkten. Jag tror därför särskildt, att Kungl. Maj:t väl behöfver längre tid på sig för att vidare öfverväga saken än blott ett år. Jag hoppas emellertid, att det icke är utskottets mening att uttala, att dessa malmfyndigheter från och med nästa år åter skola frigifvas för exploatering. I denna förhoppning vill jag icke framställa något särskildt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härefter förelåg till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande afvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

På grund af en utaf Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition i ämnet hemställde utskottet, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att vid afvittringen inom de områden af Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker förutom Enontekis socken, beträffande hvilka Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande ännu icke meddelat afvittringsutslag, skulle iakttagas:

dels att af skogsanslagen skulle omedelbart tilldelas de särskilda hemmanen eller nybyggena endast hvad som efter noggrann, af afvittringslandtmätaren med biträde af skogstjänsteman för hvarje särskildt fall förrättad undersökning ansågs erforderligt för nödigt husbehof, med hänsyn jämväl till förefintliga odlingslägenheter, men att återstoden af skogsanslagen afsattes till allmänning, att för delägarnes gemensamma nytta förvaltas i enlighet med grunder, som af Kungl. Maj:t bestämdes,

dels ock att för nybyggen, som hädanefter upplätes å odiskonerade öfverloppsmarker nedom odlingsgränsen, skogsanslaget bestämdes till högst 1,200 hektar för helt mantal.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter på begäran ordet lämnades till

Herr Lindhagen, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag finner mig föranlåten att göra några erinringar i anledning af ifrågavarande betänkande och Kungl. Maj:ts proposition.

Kungl. Maj:t har visserligen i full öfverensstämmelse med Norrlandskommitténs förslag föreslagit, att vid de återstående afvittringarne i lappmarken all saluskog skulle afsättas till allmänningar och den återstående användas till husbehofsskog

Men därmed är saken dock icke afgjord, utan vi hafva att motse särskilda reglementen rörande förvaltningen och användningen af skogsallmänningarnes afkastning, hvarom emellertid Kungl. Maj:t synes anse sig befogad att ensam besluta, och vidare har Riksdagen, förmodligen till nästa år, att förvänta förslag om, huru disposition af husbehofsskogen skall äga rum.

För att emellertid dessa vidare åtgärder skulle få den effekt man önskat, har Kungl. Maj:t framhållit, att man skulle särskildt se till, att såväl husbehofsskogen som det område, som afsatts till allmänning, kommer att bestämmas så, att skogen kommer att tjäna sitt hufvudsakliga ändamål att bli stöd för den jordbrukande befolkningen i synnerhet och för hela befolkningen där uppe i allmänhet. Men Kungl. Maj:t har emellertid i sin proposition i motiveringen haft ett par uttalanden, däri Kungl. Maj:t

*Angående
ändringar i
gällande be-
stämmelser
rörande af-
vittringen in-
om Västerbot-
tens och Norr-
bottens läns
lappmarker.*

*Ängående
ändringar i
gällande be-
stämmelser
rörande af-
vittringen in-
om Västerbot-
tens och Norr-
bottens läns
lappmarker.*

(Forts.)

tagit afsteg från två yrkanden, som förekomma i Norrlandskommitténs utlåtande och som utan tvifvel äro af stor vikt för frågans bedömande.

Kommittén har sålunda föreslagit, att från delaktighet i allmanningarna borde uteslutas delägare, hvilka uppenbarligen icke för egen del brukade jorden eller äro på stället boende. Ett par reservanter i kommittén förklarade, att de icke kunde vara med om dessa bestämmelser, därför att de nuvarande ägarna och nybyggarna hade ansett sig kunna sätta lit till de nuvarande bestämmelserna, och att förändringar af dem skulle stå i strid med lagstiftningen rörande delägarnas inbördes rätt till samfärdig egendom. Vidare har en del sågverksbolag gjort en framställning till Kungl. Maj:t, däri de framhållit, att kommitténs förslag i denna del stode i strid emot den lagligen förvärfvade äganderätten och välförvärfvade rättigheter. Myndigheterna hafva också haft betänkligheter emot detta förslag, och resultatet har blifvit, att Kungl. Maj:t förklarat, att med hänsyn till de betydelsefulla invändningar, som sålunda gjorts, kommitténs förslag i denna del icke upptagits i det framlagda förslaget.

Denna fråga får naturligtvis ses dels från principiell och dels från praktisk synpunkt. I från principiell synpunkt kan man väl dock icke gå med på, att den uppfatteing, som sålunda uttalats, är riktig. Man skall betänka, att innan afvittringen blifvit beslutad, hade kronan full äganderrätt till skogen där uppe. Ingen af de hemmansägare, som upptogo dessa nybyggen, hade ursprungligen någon juridisk rätt till skogen. Under öfverläggningarne till det beslut, Riksdagen år 1873 fattade i ändamål att upplåta lappmarkens skogsmarker till nybyggen och hemman, uttalade man uttryckligen, att det var en fullständig present, och att kronan kunde helt och hållet behålla all skogen i egen hand. Vid sådant förhållande är det ju klart, att, om några hemmansägare, såsom särskildt dessa bolag, hafva, innan afvittringen ägt rum, köpt dessa hemman i förhoppning att få skog af kronan, så är det ju endast ett äfventyrsaftal, som icke på något sätt kan kallas laglig rättighet. Och då ändamålet med upplåtelsen är uteslutande att stödja jordbrukarne och i orten bosatt befolkning, kan man väl icke säga, att man beröfvar dessa hemmansägare några lagliga rättigheter, om kronan, då afvittringen skall fullbordas, säger, att dessa jordägare, som icke bo i socknen och icke hafva till uppgift att idka jordbruk, icke erhålla den skog, som är afsedd för den jordbrukande befolkningen, utan kronan behåller densamma. Jag kan icke förstå, att det skulle vara något så särskildt orätt i detta, ty sågverksindustrien har ju i alla fall haft så stora favörer af afvittringarne. Kronans afsikter hafva kringgåts på det sättet, att en stor del af dessa rikedomar kommit i alla fall i bolagens ägo. Då är det väl icke för mycket, om de i sina spekulationer någon gång skulle missträcka sig

och om de i detta lilla fall icke skulle komma i besittning af skog, som kronan ännu icke afhändt sig.

Nu säger emellertid Kungl. Maj:t, att saken icke är af så stor praktisk betydelse, ty det gäller att i särskilda fall för allmänningsarne stadga sådana bestämmelser, att skogen ändå kommer att tjäna det afsedda ändamålet. Men jag vill fästa uppmärksamheten uppå, att, om man principiellt ställt sig på den ståndpunkten, att alla jordägare också skola ha del i allmänningsarne, möter redan därigenom ganska stora svårigheter att genom speciella bestämmelser i reglementen komma till det resultat, som Kungl. Maj:t hoppas kunna göra.

Jag skall blott anföra ett par exempel, huru det kan gå, när bolagen i stor omfattning få del i allmänningar. Det är ju ett stort intresse för dylika delägare att influera på allmänningsförvaltningen. För bolag t. ex., som gärna vilja ha afverkning af så många timmer som möjligt, för att sedan kunna inköpa dem är det af stor vikt, att förvaltningen skötes mera i sådant syfte. Det är omöjligt att kontrollera detta, ty den utsyning, som äger rum af tjänstemän, hvilka i första rummet hafva saken om hand, kommer alltid att bli vägledande äfven för den kommande timmerutdrifningen.

Så hände det i Jockmocks socken för åtskilliga år sedan, att i fråga om förvaltningen af skogen och tillsättande af jägmästare samt bestämmande om aflöningsförmånerna det förelåg en bestämd meningsskiljaktighet emellan bönderna och bolagen. Bolagen öfverröstade genom sina inspektorer ett hundratal bönder, som voro eniga om uppfattningen att göra ett sparsammare förvaltnings sätt gällande.

På samma sätt har det nyligen inträffat i Gellivare socken, att två hundra bönder, som voro eniga, blifvit i fråga om förvaltnings sättet af sockenallmänningsarne öfverröstade af två inspektorer, som hade bolagens fullmakter att åberopa.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten uppå, att ett sätt, hvarpå afkastningen skall kunna användas, är att utdela särskilda belopp vid missväxtår, därvid Kungl. Maj:t har dock tillagt — mycket riktigt för resten — att det bör ske hufvudsakligen genom att bereda arbetsförtjänst. Äfven här bör man väl bestämma, att kontanta utdelningar under inga förhållanden må äga rum till hemman, som ägas af bolag. Ty då tjäna dessa utdelningar icke sitt ändamål. Sålunda inträffade åtminstone för åtskilliga år sedan, att då missväxtutdelningar förekommo i Orsa, — och det blef mycket ofta, så sade man, sedan allmänningsskatten kom till — då inträffade, att utdelningar, som föllo på åtminstone vissa bolags hemman, behöllo bolagen, men arrendatorerna af hemmanen, hvilka lidit af missväxten, fingo icke ett öre. Och det är ju icke riktigt.

Vidare har det från orterna framhållits, att det för bönderna är synnerligen menligt, om man uteslutande försöker anordna

Angående ändringar i gällande bestämmelser rörande afvittringen inom Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker.

(Forts.)

*Angående
ändringar i
gällande be-
stämmelser
rörande af-
vittringen in-
om Västerbot-
tens och Norr-
bottens läns
lappmarker.*

(Forts.)

dylika missväxtutdelningar i förhållande till det verkliga behovet. Det blir då t. ex. såsom nyligen i Lima. Där ville bönderna, att understödsmedlen skulle utdelas efter skattetalet. Och det vore väl det riktigaste utdelningssättet, då det icke finnes stora possessioner, utan bara små bondelägenheter. På det sättet blir hvar och en viss om sin rätt. Sedan kan man ju lämna extra ersättning åt de gårdar, där missväxten blifvit mera fullständig; och det kan ju vara skäligt. Men i stället lärer vederbörande myndighet beslutit, att i denna socken man skulle undersöka för hvarje fall, hvar behof förefanns. På det sättet blef det ju ett fullkomligt fattigvårdsunderstöd, och det blir ganska demoraliserande för befolkningen att sålunda söka framhålla sina större eller mindre behof. Det är därför också en sak att taga i öfvervägande, huruvida icke dessa missväxtutdelningar böra ske hufvudsakligen efter skattetalet och icke efter hvars och ens behof och därigenom få karaktären af fattigvård i stort sedt.

Detta om skogsallmänningarna.

Hvad nu angår frågan om husbehofsskogen, så skulle äfven enligt kommitténs förslag bönderna såsom hittills få disponera densamma utan inskränkning. Naturligtvis uppstå vissa svårigheter med detta. Och särskildt vill jag framhålla, att jag finner af handlingarna, att både domänstyrelsen och kammarkollegium i gemensamt utlåtande gjort gällande den uppfattningen, att man borde försöka mera se till, om man icke i detta fall kunde få mera kontroll öfver husbehofsafverkningen, och detta särskildt när det gäller skyddsskogarna. Jag tror också, att man borde tänka därpå, att kronan borde behålla den möjlighet, den ännu har, att i fråga om husbehofsafverkningen ingripa i de blifvande skogsägarnes åtgöranden, åtminstone i fråga om skyddsskogarne.

Det kan hända, att de blifva nästan alldeles afrakade, och då torde man sedermera efteråt hafva svårt att kunna finna på några utvägar att råda bot på missförhållandena.

Det är klart, att man också i denna fråga får se sig mycket noga för, att icke bolagen till äfventyrs kunna fortfarande skaffa sig särskilda rättigheter. Det har sålunda ifrågasatts, att utom rätten till afverkning af husbehofsskog, delägarne i dessa lappmarker skulle kunna få rättighet att af besparingsskogen erhålla någon del till afsalu efter särskild utsyning. Norrlandskommittén har också för vissa fall föreslagit en sådan anordning, som skulle innefatta uppmuntran till sparsamhet. Man kan dock mycket väl tänka, att beträffande bolagshemman en dylik bestämmelse skulle kunna i tillämpningen resultera därhän, att bolagen skulle låta sina arrendatorer erhålla så liten skog till husbehofsafverkning som möjligt, och själfva således finna en fördel i att behålla hemmanen, och afverka skog till afsalu, under förevändning att skogen icke behöfdes till husbehof.

Hvad jag nu emellertid vill fästa uppmärksamheten på, är

ett yttrande af Kungl. Maj:t rörande ett särskildt af kommitténs förslag. Norrlandskommittén har föreslagit, »att ansökan om nya nybyggesanläggningar och dessas skatteomföring icke må beviljas annan än den, som kan antagas vilja och kunna själf bruka fastigheten för att därigenom bereda sig sitt nödvändiga lifsupphälle». Detta har af de flesta, ja, nästan alla myndigheterna tillstyrkts såsom varande en riktig princip. Men här i Kungl. Maj:ts proposition står någonting mycket märkvärdigt i denna sak. Kungl. Maj:t säger nämligen på följande sätt: »Äfven enligt min åsikt är det visserligen högst önskligt, att det må tillses, att nybyggen upplåtas endast åt egentliga jordbrukare, men då Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län meddelat, att en dylik grundsats redan hittills blifvit tillämpad i sagda län samt bestämmelser i förslaget syfte i allt fall skulle hafva en ganska ringa innebörd, enär det i allt fall kan befaras, att fastigheten sedermera genom öfverlåtelse öfvergår till ägare, som icke själf är jordbrukare, anser jag mig icke böra förorda utfärdandet af allmän föreskrift af nu ifrågasatt innehåll.»

Det första man därvidlag fäster sig vid är den pessimism, som Kungl. Maj:t fortfarande synes hysa i fråga om möjligheten att ernå någon rättelse i dessa förhållanden. Kungl. Maj:t säger, att man icke kan göra något; man kan väl upplåta nybyggena åt jordbrukare, men de komma alltid förr eller senare i händerna på sådana personer, som man icke afsett skola få besitta nybyggen. Men då frågas: man får väl ändå, när man skall ingå på att reglera dessa förhållanden, söka att göra detta så, att man kan med någon större tillförsikt tro på, att det icke kommer att gå på det sättet, som Kungl. Maj:t har antydt. Annars är det icke skäl att upplåta några nybyggen alls. Och jag hoppas, att Kungl. Maj:t icke menar, att Kungl. Maj:t icke tänker ägna någon uppmärksamhet åt Norrlandskommitténs förslag, hvarigenom öfverlåtelse af nybyggena till andra ägare än jordbrukare skulle försvåras. Här är emellertid äfven en annan betänklighet. Kungl. Maj:t har dock tydligen icke förstått, hvad kommittén menat med detta. När nybyggen anläggas, är det först ansökan om bygge, då det blir klart, att ett nybygge skall anläggas. Sedan och för det andra inrymmer Kungl. Maj:ts befallningshafvande en viss person rätten till nybygge och utfärdar ett så kalladt emissionsbref. När slutligen därefter frihetsåren äro slut, vanligen omkring 15 år därefter, kan nybygget på begäran öfverföras till skatte. Nu går det till så, att man visserligen kan vid första nybyggesansökningen bedöma, huruvida sökanden är en person, som bör få nybygge eller icke. Men ofta användes sådana ansökningar i spekulationssyfte. De blifva en handelsvara, som går ur hand och i hand. Sedan öfverlåtelse väl ägt rum, kan till äfventyrs, enligt nu gällande lagstiftning, förekomma, att emissionsbref beviljas åt andra personer än sådana, som skulle kunna få nybyg-

*Angående
ändringar i
gällande be-
stämmelser
rörande af-
viltningen in-
om Västerbot-
tens och Norr-
bottens läns
lappmarker.*
(Forts.)

*Angående
ändringar i
gällande be-
stämmelser
rörande af-
vittringen in-
om Västerbot-
tens och Norr-
bottens läns
lappmarker.*

(Forts.)

gen och i sinom tid äfven skatterätt till hemmanet. Det är just i detta, som Norrlandskommittén har velat åstadkomma en ändring. Och äfven om man icke skulle vinna allt, skulle man dock vinna högst betydligt och åtminstone så mycket, att man icke redan från första stund kunde spekulera i nybygggena, utan att de måste under en längre tid behållas af samma ägare. Det är, som sagdt, i den saken, som Norrlandskommittén önskat, att en ändring skulle kunnat ske. Nu säger emellertid Kungl. Maj:t, att Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, d. v. s. det län, där nybyggesanläggningar kunna företrädesvis ännu komma i fråga, har sagt, att en dylik grundsats redan blifvit tillämpad där. Men Kungl. Maj:ts befallningshafvande har icke sagt detta. Kungl. Maj:ts befallningshafvande har blott sagt, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande har för afsikt att tillämpa en sådan grundsats. Nämnde befallningshafvande har förr i stor utsträckning beviljat nybyggesansökning åt både bolag och andra obehöriga personer. Och vidare kan man, såsom jag nämnde, nog tillämpa en sådan afsikt vid första ansökningen, men icke sedermera, när det gäller emissionsbref och upplåtelse af skatterättighet. Jag får fördenskill hemställa, om icke Kungl. Maj:t framdeles ville taga denna sak under förnyadt öfvervägande, så att man icke må försumma detta tillfälle att råda bot på ett ganska stort missförhållande.

Jag vill nämna ett exempel, huru det ännu kan gå till i detta fall. I Arvidsjaur socken uppläts för några år sedan 26 nya nybyggen och emissionsbref utfärdades å dessa nybyggen under slutet af år 1901. Det är ju ganska beklagligt, att verkliga dessa emissionsbref blefvo utfärdade, och att man icke afvaktade de nya lagstiftningsåtgärder i ämnet, som voro ifrågasatta af Riksdagen samma år. Så skedde emellertid icke. Jag såg alla dessa 26 emissionsbref uppe i Arvidsjaur, ty jag var just där uppe, då de nyss kommit till länsmannen. Af dessa bref voro 6 stycken utfärdade å sågverksinspektorer, hvilka företrädde bolag, som opererade i den trakt, där nybygggena voro belägna. Detta har skett i slutet af år 1901.

Men befallningshafvande har till och med utfärdat emissionsbref på nybyggen åt okvalificerade personer, ehuru gällande lagstiftning ej kunde åberopas såsom tvingande till en dylik åtgärd. Det var en lapp, som hade slagit sig ned på sina fäders lappskatteland, inom Arvidsjaur socken. Då afvittringen kom, begärde emellertid en gästgifvare nybyggesupplåtelse just där lappen slagit sig ned. Detta föranledde lappen att äfven ingå med begäran om nybyggesupplåtelse. Sedermera dog gästgifvaren, men hans ansökan fullföljdes af dennes syskon, som bodde uti olika delar af landet. Ja, huru gick det med denna nybyggesupplåtelse? Jo, oaktadt alla tjänstemän vid afvittringen tillstyrkte, att lappen såsom varande den rätta personen skulle få sitta kvar och

få nybygget, meddelade emellertid Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 30 december 1901 ändå det utslag, att alla dessa syskon till gästgifvaren, hvilka bodde i olika delar af landet, skulle erhålla nybygget och lappen drifvas från sin fädernejord. Då klagade lappen, det fanns nämligen af en slump personer, som hjälpte honom. Öfver besvären hördes Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som dock fortfarande ansåg, att lappen icke borde få sitta kvar, utan att gästgifvarens syskon borde ha nybygget. Utgången blef emellertid lyckligtvis den, att kammarkollegium, med upphäfvande af Konungens befallningshafvandes utslag, inrymde lappen såsom nybyggare. Detta exempel visar nu, att äfven myndigheterna där uppe icke i dessa fall äro på det klara med, att man bör gifva nybyggena endast åt dem, som vilja förvärfva sitt lifsuppehälle å fastigheten. Jag tror därför, att det från olika synpunkter vore ganska lyckligt, om en sådan bestämmelse, som Norrlandskommittén föreslagit, kunde komma till stånd.

Jag har icke något yrkande att göra, utan jag har endast velat uttala dessa erinringar, därför att jag tror, att man icke får slå sig till ro med det beslut, som kan komma att fattas i anledning af den nu föreliggande kungl. propositionen. Ty det kommer eljest nog ändå att vid många tillfällen gå så, att de enskilda intressena och det enskilda initiativet å ena och myndigheternas bristande vakenhet och mindre kraftiga initiativförmåga å andra sidan komma att samverka därhän, att det afsedda ändamålet kommer att förfelas. Och det är af sådan anledning, som jag har velat få till protokollet antecknade de erinringar, som jag nu har gjort.

Häruti instämde herrar *Ström* i Transtrand, *Hörnsten* och *Burman*.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Jag skall endast tilllåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Konstitutionsutskottets härfpå föredragna utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändrade bestämmelser rörande borgmästarval, blef af kam-maren godkänt.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 8, i anledning af väckt motion om upphäfvande af § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen.

Uti en inom Andra Kam-maren af herr *J. E. Centerwall* väckt, till konstitutionsutskottet öfverlämnad motion, n:o 232, hade före-

Angående ändringar i gällande bestämmelser rörande afvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

(Forts.)

Angående upphäfvande af § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen.

Angående upphäfvande af § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen. slagits, att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen måtte utgå.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

(Forts.) af herrar *af Callerholm, Elowson* och *Darin* mot vissa delar af utskottets motivering; samt

af herrar *Johnsson* i Bollnäs, *Nydal, Bergström* och *Staafl* hvilka med annan motivering än den af utskottet anförda hemställt, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnade herr talmannen, som nu återtog ledningen af kammarens förhandlingar, på begäran ordet till

Herr Centerwall, som yttrade: Herr talman! Såsom de af herrarne, som läst min ifrågavarande motion, behagade erinra sig, handlar den om upphäfvande af det hemliga utskottet. I motiveringen hade jag alternativt föreslagit, att konstitutionsutskottet skulle finna någon annan form för handläggning af hemliga frågor. Det kan dock icke begäras, så mycket som utskottet haft att göra och så långsamt som det gick för detsamma i början af riksdagen, att utskottet skulle hafva haft förmåga eller vilja att hinna med någonting sådant. Det är icke heller att undra på, att utskottet, sådant det är sammansatt, afstyrkt motionen. Jag är dock glad, att vid detta afstyrkande fogats reservation af 4 medlemmar af denna kammare, hvilka i princip erkänna, att det har varit si och så med de hemliga utskotten, om de också säga, att, då det icke föreligger något formuleradt förslag, för närvarande icke kan göras någonting åt saken. I den reservationen kan jag för min del instämma, då jag ej under för handen varande förhållanden har någon utsikt att genomdrifva densamma. Det förvånar mig dock emellertid ingalunda, att det finnes flera medlemmar, som icke velat vara med om utskottets motivering. Ty det kan icke hjälpas, med all respekt och höflighet, den *är* dock litet svag. En sak är jag dock tacksam för, nämligen att slippa se i motiveringen någon antydning om hvad som af somliga taktfulla och väluppfostrade herrar sades till mig själf, att jag velat göra mig »viktig» med motionen, och detta därför, att den kom just, när det var fråga om tillsättande af ett hemligt utskott, just när Kungl. Maj:t begärde särskilda deputerade. Ja, när skulle annars min motion hafva kommit? Det har icke så länge varit fråga om ett sådant utskott. Och jag gick för min enkla del verkligen och trodde, att liksom adelskapet afskaffade sig själf så småningom, skulle också anordningen med det hemliga utskottet göra så. Jag tror ock, att det steg, som med tillsättande årets hemliga utskott togs, var af omtvistligt politiskt värde, och i dessa åsikter har jag blifvit styrkt af framstående och högt stående politiker.

Konstitutionsutskottet har gjort ett slags historisk utredning. Den är verkligen af något egendomlig art. Däri har man egentligen hoppat öfver ett och annat bland det allra viktigaste.

Man har rätt däruti, att institutionen förskrifver sig från själfva vår store Gustaf Adolf. Jag säger heller icke, att densamma i hans hand icke var alldeles förträfflig, antingen han nu till detta hemliga eller sekreta utskott kallade alla fyra stånden eller endast tre. Ej heller nekar jag, att det i Axel Öxenstiernas hand år 1634 var ett förträffligt medel att komma till klarhet med ständerna angående den viktiga förändring i det inre styrelsesättet, som då genomfördes. Den begagnades, denna institution, sedermera på högst olika sätt, sedan regeringen 1634 tog sig friheten att själf tillsätta medlemmar af det sekreta utskottet — och det var onekligen ett särdeles praktiskt sätt och, jag tycker, bättre än det nuvarande. Därefter togs denna lyckliga tanke upp af Carl XI, hvilken, såsom herrarne veta af historien, icke var benägen att dela med sig något af den makt, som »Gud gifvit honom». The divine right of the kings, — kungarnas gudomliga rätt — det var en dogm, som då för tiden icke blott drefs i England, utan gjorde sitt segertåg genom hela världen och som icke minst slog rot i svenska hjärtan. Öfverläggningarne i hemliga utskottet skedde ibland ståndsviis, ibland samfällt. Under frihetstiden stadgades därefter i 1723 års riksdagsordning om ett hemligt utskott, och detta var ett mycket stort hemligt utskott. Det bestod af 100 medlemmar, 50 från adeln, de två öfriga stånden, präster och borgare fingo slå sig ihop om de andra 50.

Någon gång tillkallades också representanter för bondeståndet. Det hemliga utskottet tillät sig ofta att besluta så godt som med Riksdagens rätt, äfven om det icke därtill hade någon befogenhet. Emellertid måste detta utskott på grund af frågornas mängd dela sig på två afdelningar, den ena för utrikes angelägenheter, den andra för inrikes; den förra blef det egentliga hemliga utskottet, den senare ett statsutskott. Två vägar följdes vid det sekreta utskottets vidare utveckling. Dels tillsatte man den sekreta deputationen, som förekommer så ofta under frihetstiden, dels 1740 en sekretissime beredning, bestående af två ledamöter, för adeln en för prästerna och en för borgarne, hvarjämte kanslipresidenten, d. v. s. den tidens utrikesminister jämte tvenne riksråd.

Det är nog detta sekretissime utskott, som är den egentliga förebilden för det hemliga utskott, som tillkom sedan.

När frihetstiden tog slut och Gustaf III steg på tronen, tillsatte han oupphörligt hemliga utskott, ibland själf, ibland på annat sätt. 1789 års hemliga utskott beslöt *ett*, men konungen sade ett annat. Det häntydes också i en motion i riddarhuset 1809 på det fördärfliga sätt, hvarpå Gustaf III gått till väga 1789. Sedan komma vi till riksdagen i Norrköping 1800 med dess hem-

*Angående
upphäfvande
af § 54 re-
geringsfor-
men och § 50
riksdagsord-
ningen.*

(Forts.)

Angående
upphäfvande
af § 54 re-
geringsfor-
men och § 50
riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

liga utskott, hvars handlingar äro tryckta, och de skandalösa debatter mellan konungen och undersåtar, som där egde rum och till hvilka näppeligen finnes ett motstycke. 1809 var det verkligen ifrågasatt att taga bort det hemliga utskottet, men man ansåg det vara bra att ha af två anledningar: för det första för att reglera förhållandena vid Gustaf IV Adolfs afsättning; och för det andra för att en liten smula styra till rätta — kunna vi säga — med den omtvistade tronföljden. Allt detta ledde till slut till det Fersenska mordet.

Utskottet har för sina ändamål valt ut två af de hemliga utskotten efter 1809. Först det vid 1853—54 årens riksdag. Jag har läst igenom dess handlingar, och jag är stolt öfver, att jag varit den förste, som läst dem, sedan de nedlades i arkivet. Nu tycker jag, att tillsättandet af ett hemligt utskott icke *då* var så dumt. Utskottet var väl sammansatt, bestod af de bästa männen från de fyra stånden och det fanns bland dem till och med *en* själfständig man, borgmästare Billström. Hvarför tillsattes då detta utskott? Ja, det heter, att det var för de politiska förvecklingarnas skull; det gällde den orientaliska frågan, som då ledt till det så kallade Krimkriget. Men det blef snart uppenbart, att pudelns kärna i viss mån var något annat; det rörde sig om vissa anslag. Men vi skola komma ihåg, att dessa anslag hade gått igenom i Riksdagen ändå. De hemligheter, som medlemmarna i utskottet fingo veta, blefvo dessutom två gånger affattade i punkter, som medlemmarne i hemliga utskottet fingo tillstånd att meddela åt sina ståndsbröder i enskilda samtal (se protokollen 23 december 1853 och 11 februari 1854). De spriddes icke endast inom Riksdagen, utan hela pressen hade reda på dem. Om herrarne behagade läsa igenom afhandlingar om 1853—54 årens riksdag, så skola herrarne finna, att dessa afhandlingars författare, ehuru de icke haft tillgång till hemliga utskottets papper, likväl fullständigt känt hvad detta fick veta. Hvad tjänade då detta hemliga utskott till? Och var det nyttigt? Det bidrog genom sina följder till den bekanta trakteten af den 21 november 1855 mellan Sverige å ena sidan och England och Frankrike å den andra. Denna novembertraktat har hållit på att kasta Sverige i oberäkneliga olyckor. Konstitutionsutskottet har naturligtvis icke läst igenom dessa handlingar; det vill åtminstone synas så af ett par promemorior, som, författade af sekreteraren, lagts till grund för dess yttrande.

Utskottet omnämner vidare, att 1848 tillsattes också ett hemligt utskott. Det brände då i våra knutar. Herrarne veta, huru förhållandet mellan Danmark och Tyskland på den tiden hade utvecklats sig, huru det allt mer och mer hade förgiftats, så att det ändtligen kom därhän, att det blef öppet uppror i Schleswig och Holstein, och huru Preussen ingrep. Då begärdes af sven-

ske konungen ett hemligt utskott, för hvilket framlades vissa frågor, men på de frågorna hvarken begärdes eller gafs något svar, utan den enda viljeyttring, som detta hemliga utskott gaf från sig, var, att det — tillsatte en vaktmästare (se protokollet 3 maj); någon annan åtgärd förekommer icke i handlingarna för dessa sammanträden. Vid sista sammanträdet den 2 oktober aftackades vederbörande på båda sidor, både den som kallade, och de som voro kallade; men att detta utskott på något sätt inverkat på Sveriges politik, vågar jag förneka, ty mobiliseringsordern på 15,000 man, som skulle skickas ut som observationskår, var utfärdad på samma dags morgon, den 2 maj, som det hemliga utskottet första gången sammanträdde.

*Angående
upphäfvande
af § 54 re-
geringsfor-
men och § 50
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Man skall kanske anse, att det hemliga utskottet 1840—41 var viktigare. Det fanns på den tiden någonting, som kallades kabinettskassan. Så benämnde man den kassa, som var afsedd för diplomatiska utgifter. Då voro icke dessa utgifter af samma enkla och fullkomligt genomskinliga slag, som de nu äro, utan i denna kassas utgifter ingingo högst märkvärdiga poster för enskilda ambassad- och hemliga utgiftsförsändningar. Dessa senare utgifter uppgingo ända till 40 à 50,000 kronor årligen. I början hade denna kabinettskassa sin hufvudsakliga inkomst af St. Barthèlemy, som gaf mycket stor behållning. 1820 upphörde dessa inkomster att stödja kabinettskassan, men man ville icke upplysa ständerna om dess tillstånd, emedan det var många utgifter, som icke tålde dagens ljus. Därför upptog man lån i England, Holland och äfven inom Sverige. För en del af dessa lån gingo konungen och kronprinsen i borgen, en del löpte på växlar, och på detta sätt kom man upp till en skuldsumma af ungefär 1,200,000 kronor i vårt mynt. Carl XIV Johan tyckte med rätta, att det var drygt och tungt att stå i ansvar för dessa lån, och därför tillkallade han ett hemligt utskott vid riksdagen 1840—41. Det hemliga utskottet fick redan vid första sammanträdet (se protokollet den 17 augusti 1840) veta, att det sammankallats med anledning af den orientaliska frågan, men alla bilagorna, som åtföljde protokollet, rörde kabinettskassan, och så småningom kröp det fram, att det egentligen var fråga om densamma. Det hemliga utskottet var mycket underdånigt, men resultatet blef lika med noll. Riksdagen tog i alla fall saken i egna händer och i en skrifvelse af den 2 juni 1841 anmälde den, att den ej ville betala kabinettskassans skuld. Detta var skamligt, ty hurudana utgifterna voro, hade de dock gjorts för rikets tarf.

Då Oskar I kom på tronen, erbjödo sig Rikets Ständer att betala utgifterna. Men denne ädelsinnade monark svarade, att de redan betalats af det kungl. husets medel.

Men kanske 1828—29 årens hemliga utskott gjorde mera nytta? Vi skola se till. Det fanns en beskedlig man, som var öfverste i österrikisk tjänst — för resten son af en icke mycket

*Angående
upphäfvande
af § 54 re-
geringsfor-
men och § 50
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

framstående, men mycket bemärkt man, Gustaf IV Adolf — och han ämnade gifta sig med en prinsessa af Oranien-Nassau i Holland, dotter af konung Wilhelm I. Då blef Carl XIV Johan ängslig, då han ju alltid fruktade att det gamla kungahuset skulle kunna göra anspråk på tronen. Ur kabinettskassan togos då ganska stora medel för att förebygga sådant, men hufvudvikten i dessa förhandlingar lades på frågan, om konungasonen skulle få kalla sig prins af Sverige eller om han skulle få nöja sig med »prins» eller någon annan titel. Det hemliga utskottet gjorde icke det ringaste till saken. Kejsar Nikolai I af Ryssland afgjorde den med sitt maktspråk. Furst Metternich yttrade om denna affär, att den icke förtjänade annat än löje. Detta var resultatet af detta utskotts arbete.

Om man sålunda läser de hemliga utskottens historia, så har man anledning att fråga sig, om det verkligen finnes skäl att bevara en sådan förkrympt reliktförm. Jag säger icke något ord om årets hemliga utskott, ehuru jag tror, att hemlighetsfullheten därvid varit större än hemligheten och att resultatet varit lika med noll eller kanske till och med till skada.

Äfven om man gör så, som Carl XIV Johan gjorde 1840—41, då han på excellensen Brahes inrådan styrde om, att i utskottet inkommo endast oppositionsmän, som genom froterande med kungligheten skulle bli spaka, tror jag ej, att det vore mycket vunnet med ett dylikt utskott. Gör det, som regeringen vill, är det obehöfligt. Säger det mot, följes icke dess råd, ifall det annars är kapabelt att ge något. Jag tror, att det hemliga utskottet skulle kunna väl ersättas därigenom, att Konungen satte sig i förbindelse med de erkända ledarne af partierna, med dem, som med rätt eller orätt stå högst i inflytande och anseende i kamrarna. Och detta skulle nog bli lätt, ty de äro redan offentligt kända. Eller också skulle man kunna gå så till väga, att ett särskildt riksdagsutskott tillsattes, som naturligtvis skulle bevara hemligheten, alldeles som t. ex. konstitutionsutskottet anser grannlagenheten fordra, att diskretion iakttages i afseende på viktiga frågors behandling. Detta utskott skulle fatta ett offentligt beslut, som sedan debatterades i Riksdagen, möjligtvis med uteslutande af offentligheten.

Och för öfrigt, har Konungen icke nog af sina statsråd? Kan man icke tänka sig, att dessa skola i invecklade och delikata saker råda lika bra som Riksdagens valde delegerade? Och bli Riksdagens delegerade, om de väljas genom kompromiss, såsom förr en gång händt, ett verkligt uttryck för hvad Riksdagen tänker? Huru skola de kunna utröna sina kamraters tankar, om de förbundit sig att vara tysta? Då utgöra de ju icke den rätta kommunikationsleden, den rätta kanalen mellan Kungl. Maj:t och Riksdagen. Och hvad kan Kungl. Maj:t hafva för

nytta att meddela sig med en Riksdag så försumpad och jämstruken som den varit mer än en gång?

Under sådana förhållanden synes det mig, att motionen skulle kunnat tillstyrkas, men då så icke varit fallet, skall jag låta hemlighetsmakeriet hafva sin gång och nöja mig med att yrka bifall till den reservation, som afgifvits af herr Johnsson i Bollnäs m. fl.

*Ängående
upphäfvande
af § 54 re-
geringsfor-
men och § 50
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Då motionären icke framställt något yrkande om bifall till sin motion, skulle det ju kunna anses obehöfligt att uppträda i frågan, men då han gjort ett annat yrkande, nämligen om bifall till en af de vid utlåtandet fogade reservationerna, skall jag anhålla att få yttra några ord.

Utskottet och reservanterna äro, såsom herrarne funnit, alldeles eniga därom, att ifrågavarande motion icke bör föranleda någon Riksdagens åtgärd, men de skilja sig därutinnan, att reservanterna i motiveringen till sin hemställan uttalat, att betydande missförhållanden kunna inträffa genom den form för öfverläggningar mellan Konungen och af kamrarne utvalde deputerade, som för närvarande finnes stadgad. De hafva dock endast påpekat detta, utan att säga med ett enda ord, *hvari* dessa missförhållanden bestå. Vidare yttra reservanterna, att en ändring af denna form kan därför ingalunda anses obehöflig. Jag vill visst icke bestrida, att man skulle kunna erhålla en bättre form för dessa öfverläggningar, men äfven i sådant afseende hafva reservanterna icke framställt något förslag.

Då reservanterna således icke uppgifvit, hvarhän de syfta, och icke i något hänseende afgifvit något förslag, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hedin: Min tanke om förevarande fråga är den, att, om icke herr Centerwall eller någon annan ledamot af kammaren hade väckt en motion af det innehåll, som vi nu se framför oss, *jag* skulle hafva framlagt förslag i sådant afseende. Jag håller nämligen före, att alla skäl tala för att afskaffa detta hemliga utskott, nämligen i deras ögon, som befinna sig på samma sida, dit jag räknar mig. Däremot tala alla skäl för bibehållande af detta utskott i deras tanke, som befinna sig på motsatt sida. Jag hade icke trott, att Andra Kammaren skulle underlåta att genom sitt votum gifva en moralisk dödsstöt åt denna institution och den dag torde icke vara aflägsen, då den får ångra, att så icke skett.

Öfverläggningen var härmed slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan och den af utskottet anförda motiveringen, dels ock bifall till den af herr Johnsson i Bollnäs

Angående upphäfvande af § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen. med flere afgifna reservationen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, förklarade sig anse det förstnämnda yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Emellertid begärdes votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren godkänner konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 8 och den af utskottet anförda motiveringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den af herr Johnsson i Bollnäs med flere vid utlåtandet afgifna reservationen.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 61 nej; hvadan kammaren således fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 8.

Efter föredragning härupå af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 4 och 28 regeringsformen, yttrade

Herr Dahn: Det af mig föreslagna tillägg till § 28 regeringsformen afser endast att lagfästa en redan 80-årig praxis. Ända sedan år 1825 hafva ju norska män varit anställda såsom ämbets- och tjänstemän i utrikesdepartementet. Visserligen hafva från konstitutionsutskottets sida anmärkningar häremot blifvit vid två tillfällen framställda, men dessa anmärkningar hafva icke föranlett någon Riksdagens åtgärd, utan Riksdagen har tvärtom tolererat det förfaringssätt, som utbildats vid sidan af grundlagen, ehuru vid sista tillfället röster höjdes för vidtagande af en ändring, så att nämnda praxis blefve grundlagsenlig.

Hvad beträffar mitt förslag till ändring af § 4 regeringsformen, nämligen att utrikesministern skulle kunna vara äfven norsk man, är att märka, att då jag väckte detta förslag, de unionella förhandlingarna ännu icke voro afbrutna. Hade konsulatfrågan då blifvit löst på ett sådant sätt, att de så kallade sårkonsulerna visserligen i merkantilt och kommersiellt hänseende kommit att lyda under de särskilda ländernas handelsdepartement — jag hoppas nämligen, att äfven Sverige skall snart få ett sådant departement — men att konsulerna i diplomatiskt hänseende skulle stå under utrikesministerns ledning och kontroll, då

hade väl utrikesministern, såsom unionell ämbetsman, bort kunna vara antingen svensk eller norsk man.

Då emellertid en grundlagsändring tager tid, och denna riksdag är den sista under denna riksdagsperiod, ansåg jag att, om man för öfrigt kunde komma öfverens i konsulatfrågan, det varit lämpligt, att den af mig föreslagna grundlagsändringen hade antagits såsom hvilande i år för att, om man därefter skulle besluta, att utrikesministern skulle blifva en unionell minister, detta beslut skulle så mycket förr kunnat intagas i riksakten, utan att svenska regeringsformen skulle komma i strid därmed.

Såsom förhållandena emellertid nu utvecklats sig, har jag icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Vidare förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 100, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sättet för försäljning af kronodomäner.

*Angående
sättet för försäljning af
kronodomäner.*

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, n:o 16, hade herr J. Larsson i Presstorp hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta vid försäljning af kronodomäner, utom förut bestämda villkor, bestämma,

»att sedan kungl. domänstyrelsen låtit verkställa saluvärdering å till försäljning beslutadt boställe, erbjudes detsamma åt arrendatorn till inlösen för det åsatta värdet och med samma betalningsvillkor, som redan är stadgad vid försäljning af kronodomäner.

Vill arrendatorn icke köpa egendomen till det åsatta priset, försäljes densamma å offentlig auktion till den mestbjudande.

Beslutas om egendoms styckning i lotter och desammas försäljning lottvis, erbjudes åt arrendatorn till inlösen för det åsatta värdet en af lotterna.»

Utskottet hemställde, att herr Larssons förevarande motion icke för närvarande måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan, begärdes ordet af

Herr Lindblad, som anförde: Jag skall redan nu tillåta mig att uttala min personliga mening om den föreliggande frågan.

Jag kan för min del icke förorda bifall till en sådan ändring, som motionären föreslagit, särskildt beträffande egendomar, som hafva någon skogstillgång, ty i fråga om dem är det jägmästaren som ensam bestämmer det värde, som skall åsättas, och de öfriga uppskattningsmännen, som ju icke äro sakkunniga, kunna ej mycket inverka därpå. Icke heller torde man kunna åberopa,

Angående sättet för försäljning af kronodomäner. att skogens tillväxt har kunnat blifva ett resultat af arrendatorns omsorg o. s. v., samt anföra detta såsom något billighetsskäl.

I fråga om egentligt jordbruk kan det ju vara lättare att träffa ett riktigt värde, ty därvid är det tre personer, som verkställa värderingen, hvilket ju bör vara en större garanti för det allmänna att få en riktig uppskattning. Det blir dock alltid säkrare, när det gäller att afhända kronan fast egendom, att allmänheten får sitt ord med i laget och att man låter det gå till auktion, ty därigenom kommer hvarje som helst tanke på mannmån att försvinna, och jag tror äfven, att det är tillbörligt, att allmänheten får utöfva denna kontroll. Man skulle visserligen kunna tänka sig, att man i fråga om dylika enbara jordbruksfastigheters försäljning upptoge den bestämmelse, som var gällande under åren 1882—1887 i fråga om optionsrätt till arrende. Då gällde att arrendatorn ägde rättighet att få arrendet till *det högsta vid auktionen bjudna arrendevärdet*. Och detta kunde just vara lämpligt i fråga om försäljning, ty allmänheten komme därigenom i tillfälle att få uttala sin mening om priset, och arrendatorn i sin ordning behöfde icke vara den, som dyrkade för sig själf. Han finge hålla sig från auktionen och afgifva sitt bud sedermera. Detta tror jag skulle kunna tillfredsställa båda parterna.

Men jag vill äfven uttala något annat, som i mina ögon kan anföras såsom skäl mot den af motionären föreslagna optionsrätten, och det är, att jag befarar, att man därigenom i viss grad skulle förhindra styckning af jordbruksdomäner i små lotter, då de gå till försäljning. Ty man kan tänka sig, att när arrendatorn har optionsrätt till det hela, kommer hans önskan i någon mån att spela in som ett moment vid uppskattningen, och alltid någon gång kunna åstadkomma, att uppskattningsmännen ställa sig mindre vänliga mot styckningar, än de eljest skulle hafva gjort.

Det är dessa skäl, som jag velat framhålla vid sakens förberedande behandling, så att de må komma till sin rätt vid frågans vidare pröfning. Jag har icke något yrkande.

Herr Henricson: Frågan gäller att bereda dessa små krono- arrendatorer rätt att köpa den jord, som de innehafva, efter det värde, som de lokala myndigheterna åsatt den, och hvilket värde granskats af domänstyrelsen. Den föregående talaren trodde, att det skulle kunna gå för sig i afseende på jordbruk, men att, när det vore fråga om skog, det vore större svårigheter. Jag tror, att värderingen i allmänhet kommer att gå till så, i afseende på skog, att domänstyrelsen skickar en skogstjänsteman för att värdera skogen, och denne har att uppräknat alla träd, som äro att hänföra till timmer, och till domänstyrelsen öfversända värderingsinstrumentet, hvaraf man kan se, huru många träd af hvarje

dimension det finnes. Har domänstyrelsen en sådan värdering för ögonen, lär det blifva ganska lätt för den att bestämma, om värdet är det rätta eller icke. Härvid är ock att märka, att det endast kan afse mindre skogsområden.

I en tid, då man söker främja egnahemsrörelsen, vore det underligt, om man icke skulle villfara denna framställning. Medeltalet af årliga arrendesumman för ifrågavarande hemman och lägenheter utgör cirka 380 kronor. Det är således här icke fråga om några stora summor. Och om mot en arrendator icke förekommer någon anmärkning i afseende på gårdens häfd, är han efter nuvarande arrendebestämmelser tillförsäkrad optionsrätt, men till följd af Riksdagens fattade beslut att sälja dessa små domäner, har han blifvit afhänd denna rätt. Då synes det mig billigt, att han i stället får rätt att köpa gården efter det åsatta värdet. Jag är därför ense med motionären i hufvudsak.

Endast i motiveringen är det en mening, som jag icke kan vara med om, utan där jag tycker, att han gått för långt. Han har föreslagit, att arrendatorn skulle hafva innehaft gården i 20 år, för att blifva tillerkänd denna rätt. I afseende på optionsrätt å arrende är det föreskrifvet 5 år. Detta synes mig äfven här vara en lämplig siffra. Då man torde kunna hoppas, att regeringen redan till nästa Riksdag inkommer med förslag i nu afsedda syfte, har jag intet yrkande att göra.

I detta anförande instämde herrar *Lundell* och *Nilsson* i Bonarp.

Herr *Hammar skjöld*: Jag ber att få uttala samma mening, som framstälts af herr *Lindblad*. Han har fullkomligt rätt i att det kan vara rimligt och billigt, att, när det gäller rena jordbrukshemman, arrendatorn kan, efter värderingen, få öfvertaga det hemman, som han innehar. Men gäller det skogshemman, kommer staten därigenom att lida en betydlig förlust. Atminstone har erfarenheten från min hembygd hittills visat, att det uppskattade värdet af hemmanet, så snart det finnes skog, alltid högst betydligt understigit det värde, som erhållits vid hemmanets försäljning på auktion. Och vid tanke på den stora förlust, som statsverket skulle kunna lida på sådant sätt, kan jag icke underlåta att uttala samma betänklighet som herr *Lindblad* mot motionen.

Med herr *Hammar skjöld* förenade sig herr *Svensson* i *Skyllberg*.

Herr *Henricson*: Blott ett par ord.

Det är möjligt, att det förr har förhållit sig så, i afseende på värdering af skog, som den föregående talaren sade; men under den sista tiden har värderingen tillgått på annat sätt, nämligen det, som jag nyss tog mig friheten att påpeka, eller så att

*Angående
sättet för för-
säljning af
krono-
domäner.
(Forts.)*

Angående sätet för försäljning af krono-domäner. alla timmerträd uppräknas, och då kan denna värdering utan svårighet granskas af vederbörande i domänstyrelsen.

(Forts.)

Herr Lindblad: Gentemot detta meddelande vill jag invända, att det visserligen är ganska lätt att få en siffra, som angifver *antalet* träd. Men det känna vi litet hvar, att en sådan sak som skog och virke är underkastad mycket växlande konjunkturer. Och därför blir den värdering, som framgår såsom resultat på grund utaf detta underlag, mindre pålitlig och säker, än hvad som vid värdering af enbart jordbruk är möjligt att åstadkomma,

Herr Svensson i Skyllberg: Jag ber att få gentemot herr Henricson påpeka, att det är icke nog med att antalet träd angifves, utan det beror också på trädens beskaffenhet. Och ofta nog är det så, som herr Hammarskjöld anmärkte, att den värdering, som gjorts af statens jägmästare, icke är tillfredsställande.

Jag instämmer till fullo med herrar Lindblad och Hammarskjöld.

Herr Johanson i Mossebo: Jag har samma uppfattning som herrar Lindblad och Hammarskjöld. Vi hafva samma erfarenhet från min hemtrakt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 10.

Angående rätt för innehafvare af lägenheter å Göta kanalverks mark att friköpa af dem arrenderade tomter.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 101, i anledning af väckt motion angående rätt för innehafvare af lägenheter å Göta kanalverks mark att friköpa af dem arrenderade tomter, och yttrade därvid

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som jag här vågat genom motion väcka på tal i Riksdagen, är af ganska stor och djup betydelse. Det gäller nämligen ingenting mer eller mindre än att bereda möjlighet för en massa lägenhetsinnehafvare på Göta kanalverks mark att skaffa sig fri grund för sina lägenheter. Jag hade tänkt mig, att frågan åtminstone borde komma på tal. Då frågan om Göta kanalverks öfvertagande af staten var aktuell, syntes det mig, att denna fråga mycket lätt skulle kunna samtidigt lösas. Nu förhåller det sig nog på annat sätt. Jag medgifver, liksom utskottet, att det är svårt att veta, hvad man i föreliggande fall skulle kunna göra. Jag har dock, jämte min medmotionär, i motiveringen visat, att staten har stort intresse i detta kanalverk, då statens bidrag varit afgörande, för att denna kanal skulle komma till stånd.

Vidare hafva vi också visat i motiveringen och i bilagorna, som medfölja motionen, att det är af synnerlig vikt för lägenhetsinnehafvarne, att den önskan, de i petition till oss uttalat, måtte realiseras. Ty vi se af de kontraktsformulär, som bifogats motionen, att deras ställning som lägenhetsinnehafvare, därför att de icke äga grunden, är ganska prekär. Det vore lyckligt, om man kunde vidtaga sådana åtgärder, att dessa lägenhetsinnehafvare kunde förvärfva grunden och i verklig mening få ett eget hem.

Angående rätt för innehafvare af lägenheter å Göta kanalverks mark att friköpa af dem arrenderade tomtor.
(Forts.)

Emellertid, så som frågan nu föreligger, skall jag icke göra något yrkande om bifall till motionen, utan vill endast uttala den förhoppningen, att, då frågan nästa gång förelägges Riksdagen till pröfning — och att denna fråga kommer tillbaka, därom är jag fullkomligt viss — Riksdagen då skall finna densammas innebörd behjärtansvärd och i sin mån bidra till, att dessa lägenhetsinnehafvares intressen blifva tillgodosedda.

Herr talman! Jag har, som sagdt, icke för närvarande något yrkande att göra.

Herr *Jakobson* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande n:o 103, i anledning af väckt motion om ändring af 2 mom. i kungl. kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för egnahemslånerörelsen den 17 juni 1904.

Om ändring i villkoren och bestämmelserna för egnahemslån.

I en af herr *E. Beckman* inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, n:o 119, i hvilken herr *H. Hedlund m. fl.* instämt, hade föreslagits, att Riksdagen ville för sin del besluta, att senare delen af mom. 2 i kungl. kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för den af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade egnahemslånerörelse måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Egnahemslån må ej utgå, där det beräknade värdet öfverstiger: för jordbrukslägenhet 5,000 kronor och för bostadslägenhet 4,200 kronor.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter på begäran ordet lämnades till

Herr *Beckman*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som bekant, godkände Riksdagen vid stiftandet af egnahemslånefonden den principen, att lån ur denna fond skulle få utlämnas

*Om ändring
i villkoren
och bestämmelserna för
egnahemslån.*

(Forts.)

icke blott för jordbrukslägenheter, utan äfven för så kallade bostadslägenheter. Den principen är således fastslagen, att icke endast arbetare, som sysselsätta sig med jordbruk, borde komma i åtnjutande af förmånen att få dylika lån, utan äfven andra arbetare.

Nu finnes det emellertid bland de sistnämnda en klass af arbetare, som svårligen någonsin — med det belopp, 3,000 kronor, som för närvarande är fastställt såsom högsta beräknade värdet för bostadslägenhet — kan få någon fördel af detta Riksdagens erbjudande. Det är de arbetare, som söka sig egna hem i närheten af de större städerna.

Jag tror icke, att någon kan med siffror uppvisa, att det är möjligt för en sådan arbetare att få en någorlunda god bostadslägenhet i närheten af en större stad med de nuvarande bestämmelserna för lämnande af egnahemslån för bostadslägenhet, enligt hvilka bestämmelser lånen skola utgå med minst hälften och högst tre fjärdedelar af det enligt vissa grunder beräknade värdet å lägenheten, hvarvid dock, som jag redan erinrat, detta värde icke må öfverstiga 3,000 kronor. Att det särskilt icke är möjligt i närheten af hufvudstaden, tror jag, att hvar och en skall vara villig att erkänna.

Meningen kan väl dock icke gärna vara någon annan än den, att äfven dessa arbetare verkligen skola bli delaktiga af den förmån, som Riksdagen genom erbjudande af egnahemslån velat bereda? Med andra ord, att denna förmån icke skall för dem blifva blott en förmån på papperet. Man bör uppenbarligen särskildt i denna lagstiftning undvika allt, som kan gifva minsta sken af att man gynnar eller har större omtanke om en viss klass af arbetare än om en annan. Äfven därför förefaller det mig, som om det skulle vara af mycket stor vikt just med hänsyn till den sociala sidan af saken, att detta maximilånebelopp om möjligt höjdes, exempelvis till hvad jag föreslagit eller till 4,200 kronor.

Så mycket större skäl synes det mig vara, att den af mig nu nyss berörda synpunkten vinner beaktande, som den kungl. propositionen i denna fråga vid fjolårets riksdag — hvilken proposition ju vann stort bifall i denna kammare för de sunda principer, som där uttalades — speciellt betonade, att denna lagstiftning borde vara afsedd att ena och samla vårt folk.

Enhvar som känner till förhållandena i närheten af de stora städerna, vet hvad det vill säga för en sträfsam arbetare att nödgas gifva ut en stor del af sin inkomst för de oskäligt uppdrifna hyrorna. Och om en arbetare har flera barn, mötes han, hvart han vänder sig — äfven om han kan betala och är villig att betala — med den invändningen från hyresvärdarnes sida, att »här taga vi icke emot familjer med flere barn». Och alla, som känna till, huru de höga hyrorna fresta till ett »inneboende-

system», som i och för sig erbjuder så många faror både af hygienisk och moralisk art, alla, som ha kommit i något närmare beröring med hithörande förhållanden, äro, tror jag, i princip ense därom, att något måste göras. Meningen med denna lagstiftning bör ovillkorligen vara att såvidt möjligt och enligt min uppfattning *så snart som möjligt* söka att åt dessa arbetare, som lida under trångboddhetens stora svårigheter och faror i ekonomiskt, i hygieniskt och äfven moraliskt afseende, bereda tillfälle att, hvarhelst möjligheter därtill finnas, förvärfva sig en bostad ute på landet. Och nu ha, tack vare de goda kommunikationer, som finnas i närheten af de flesta af våra stora städer, sådana möjligheter verkligen yppat sig.

Utskottet har för sitt afslag förebragt en mycket välvillig motivering, i hvilken utskottet tyckes erkänna, i princip, att nu ifrågavarande paragraf i lagen icke bör i afseende å en viss klass af arbetare stå som en död bokstaf. Men det oakadt anser utskottet, att man icke bör *för närvarande* vidtaga någon rättelse härvidlag, enär någon bestämd erfarenhet icke vunnits angående den utsträckning, hvori egnahemslånen anlåtats. Jag tror dock, att man på en punkt har erfarenhet nog. Med siffror, hvilkas riktighet ingen kan förneka, är man i tillfälle att visa, huru det i detta afseende förhåller sig med de arbetare, om hvilka här är fråga. Man kan tydligt ådagalägga, att det för en viss klass af arbetare, som just till följd af de i storstäderna och deras närhet rådande säregna omständigheterna är i alldeles särskildt behof af den hjälp, som dessa egnahemslån afser att bereda, för närvarande är *alldeles omöjligt* att kunna begagna sig af denna hjälp på grund af de nuvarande lånebestämmelserna. Och jag kan icke finna, att man skall behöfva vänta härvidlag för att först få erfarenhet om den utsträckning, hvori egnahemslånefonden anlitas. Ty äfven om det skulle så lyckligt inträffa, att många arbetare skulle söka egnahemslån för bostadslägenheter, så frågar jag: vore det icke endast en fördel att få lämna ut så många sådana lån som möjligt? Åtminstone såvida man icke behöfver befara, att staten därigenom skulle komma att lida någon förlust. Och de åtgärder, som staten vidtagit i detta afseende genom noggranna föreskrifter rörande lånens förmedling, torde vara alldeles tillfyllestgörande. Detta icke minst hvad de större städerna beträffar, där det i allmänhet är egnahemsföreningar och egnahemsbolag, som förmedla dessa lån; och de äro nog själfva i hög grad angelägna att pröfva låntagarnes förmåga att fullgöra sina förbindelser.

Den farhåga, som under diskussionen i denna fråga vid förlidet års riksdag uttalades här i kammaren, nämligen, att man genom något högre lån skulle locka arbetaren in i en farlig skuldsättning och att åtaga sig tyngre bördor, än han sedan skulle ha rygga att bära, tror jag icke heller att man behöfver härvidlag

*Om ändring
i villkoren
och bestämmelserna för
egnahemslån.*
(Forts.)

Om ändring i villkoren och bestämmelserna för egnahemslån.
(Forts.) synnerligen fästa sig vid. Oftast är det väl, just i fråga om arbetarna i de större städerna, ändock så, att fastän de icke lyckas få lämpliga bostäder i själfva staden, ha de dock så stor arbetsförtjänst, att blott man bereder dem möjlighet till lån, skola många bland dem nog kunna jämförelsevis lätt skaffa sig hem ute på landbygden.

Jag ber således att få vädja till kammaren, om den icke ville gifva sitt erkännande åt den grundsats, som jag här uttryckt, nämligen att man bör gifva äfven denna klass af arbetare den hjälp, hvaraf den är i alldeles särskildt behof. Jag tror, att det vore kammaren värdigt att visa sig förstå och uppskatta dessas sträfvanden, som just i fråga om bostadsförhållandena arbeta under så tunga och svåra omständigheter. Deras olyckliga belägenhet beror mången gång icke därpå, att de ha för låga arbetslöner, utan därpå att hyrorna i de större städerna äro så orimligt höga.

Det är visserligen sant, att Första Kammaren redan afslagit motionen, men jag tillåter mig dock, hänförande mig till de skäl, som jag här andragit, yrka, att Andra Kammaren ville bifalla den. Ett bifall skulle bära vittne om ett intresse, som jag *vet* här förefinnes. Och det skulle bära fram detta intresse på ett sätt, som vore egnadt att väcka glädje hos de utomstående, som det närmast rör, liksom det också enligt min uppfattning skulle vara tecken på framsynthet och klar insikt om hvad denna fråga egentligen gäller.

Jag anhåller således, herr talman, om afslag å utskottets hemställan och bifall till den af mig framställda motionen, enligt hvilken maximivärdet vid egnahemslån för bostadslägenheter skulle höjas till 4,200 kronor.

I detta anförande instämde herrar *Lindgren* i Örebro, *Jansson* i Krakerud, *Forsberg*, *Sterner*, *Trapp*, *Johansson* i Jönköping, *Pantzarhielm*, *Johansson* i Öija och *Wawrinsky* i Saltsjöbaden.

Vidare anförde

Herr *Nylander*: Det kan väl tyckas, som om det fastställda maximivärdet å bostadslägenhet för lån ur egnahemslånefonden vore väl lågt. Men ännu har icke någon sådan erfarenhet kunnat vinnas, att man däraf med bestämdhet kan bedöma, huruvida ändring i motionens syfte bör ske. De allmänna villkoren för lån ur denna egnahemslånefond beslutades vid sistlidet års riksdag, och de hafva icke tillämpats mer än några månader eller från och med innevarande års början. Denna lånerörelse måste väl därför ännu anses befinna sig — kan man säga — på försöksstadiet. Innan det nuvarande maximivärdet fastställdes, hade vederbörande myndigheter hörts i frågan, och samtliga hade yttrat sig i den riktningen, att de ansågo detta vara lämp-

ligt. Det kan ifrågasättas, huruvida icke, ifall man ändrar värdet för bostadslägenhet, man äfven borde vidtaga ändring beträffande jordbrukslägenhet. Jag tror också, att erfarenheten rätt snart skall gifva vid handen, att äfven en del andra nu gällande villkor för lån ur denna fond komma att behöfva undergå vederbörlig granskning och omredigering. För närvarande synes det mig dock icke vara tillrådligt att vidtaga några partiella ändringar, utan se tiden an till dess mera erfarenhet vunnits.

På grund af dessa skäl skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Jag står på samma ståndpunkt som herr Beckman i denna fråga, hvilket framgår dels af att jag underskrifvit hans motion och dels däråf, att jag vid förra årets riksdag väckte en likartad motion, där dock beloppet, som nu är föreslaget till 4,200 kronor, var satt till 5,000 kronor. Jag utgick då och utgår ännu från samma beräkningsgrund, som stödjer sig på erfarenheten från den villastad utanför Stockholm, som har den största och solidaste erfarenheten i afseende på byggandet af egna hem. Nu sade den ärade utskottsledamot, som nyss hade ordet, att vi i detta afseende stå på ett försöksstadium och därför böra afvakta längre erfarenhet. Ja, vi stå på ett försöksstadium i fråga om landsbygden, men beslutet af i fjol och det sannolika eller rättare det definitiva afslaget i år af motionen kommer att föranleda, att vi icke kunna komma till anställande af några försök i denna riktning åtminstone hvad beträffar de större städerna. Det har icke kunnat göras några försök med lån ur egnahemslånefonden i Stockholms närhet och icke heller i Göteborg eller Malmö, ja sannolikt icke heller i några andra städer, beroende på de höga byggnadskostnaderna och de ännu högre tomtpriserna. Herrarne skola helt säkert blifva mycket förvånade att få höra, att de arbetare, som försöka anlägga egna hem utanför Stockholm, få betala ända till 50 öre per kvadratfot. Man kan icke gärna tänka sig en tomt mindre än 5,000 kvadratfot, såvida den skall motsvara ett egnahemsbegrepp, och det blir sålunda bara för tomten en summa af öfver 2,000 kronor.

Jag skall emellertid be att få fästa kammarens uppmärksamhet på en annan synpunkt, och det är den *sociala* synpunkten. Den har redan delvis berörts af herr Beckman, men jag skall be att få påpeka ett särskildt förhållande, som jag anser, att statsutskottet bort taga hänsyn till, och som jag anser och är säker på, att statsutskottet vid en kommande riksdag skall taga hänsyn till, nämligen den erfarenhet som gjorts särskildt i Amerika. I Filadelfia har uppstått en ofantligt stor mängd egna hem, afsedda för arbetare, och dessa arbetarehem hafva haft den egendomliga verkan, att, när det varit stora arbetarerörelser i den

Om ändring i villkoren och bestämmelserna för egnahemslån.
(Forts.)

*Om ändring
i villkoren
och bestämmelserna för
egna-hems-lån.*

(Forts.)

trakten, arbetarne i Filadelfia förhållit sig lugna, absolut likgiltiga gent emot den stormvind, som drog förbi. Detta beror därpå, som hvar och en kan förstå, att dessa arbetare hafva sin egen torfva att försvara. Hvad kunde väl vara bättre, än om man kunde lyckas, att just af Stockholms arbetare, bland hvilka helt naturligt finnas en del oroselement i högre grad än i någon annan stad i landet, få ett större antal bofasta. Detta vore värdt ett försök i stor skala, och det vore därför önskvärdt, om egna-hemslånefonden vore ännu större, så att detta försök kunde göras i den allra största skala. Jag vill hoppas, att, då frågan nästa gång kommer upp — och den kommer säkert upp igen — statsutskottet då tager särskild hänsyn till den synpunkten.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Beckmans motion.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl; och blef i följd häraf nu uppsatt justerad och anslagen en omröstningsproposition, så lydande:

Den som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 97 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

*Angående
ändring i
tjänstgörings-
reglementet
för armén.* Efter föredragning vidare af statsutskottets utlåtande n:o 104, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring i tjänstgöringsreglementet för armén, yttrade

Herr Karlsson i Mo: I tjänstgöringsreglementet för armén, del II kap. IV § 3 mom. 3 liksom ock i reglementet för flottan är bestämdt: »Afsked med pension från allmänna indragningsstaten, till belopp motsvarande pension och fyllnadspension, kan, utan egen ansökan, meddelas den, som innehar beställning på stat och i minst tre år lidit af lamhet, blindhet eller vansinne, utan att

anledning förefinnes, att han kan återvinna tjänstbarhet. Sjukdomsförhållandet skall genom föregående undersökning vara vederbörligen utredt och styrkt med intyg.» Men den, som icke fullständigt lider af lamhet, blindhet eller vansinne, får stå kvar i tjänsten; ja, han kan till och med befordras. Kan detta verkligen vara lämpligt? Följderna häraf hafva också visat sig vid, snart sagt, alla regementen. Genom tillämpningen af detta reglemente har man t. ex. fått ett stort antal officerare, som gå under benämningen »fredsmajorer.» Flere exempel skulle kunna andragas, som tala till förmån för min motion; men därför att saken är ganska ömtålig, skall jag afstå därifrån.

För att i stort visa, hvad tillämpningen af detta reglemente kan leda till, skall jag dock tillåta mig att anföra något af hvad en fackman yttrat i saken och det till och med i en militär facktidning. Han säger, bland annat: »Det menliga inflytandet af här berörda förhållanden bestyrkes af erfarenheten från, snart sagt, hvarje af arméns regementen. Olägenheterna kunna på ett regemente vara mer, på ett annat mindre kännbara; ingensstädes lära de emellertid saknas. Hvilken omfattning de under ogynnsamma förhållanden kunna taga, framgår af följande från 1901 års vapenöfningsrapporter hämtade exempel. I sin rapport framhåller chefen för ett norrländskt infanteriregemente, att af regementets 12 kaptener icke mindre än 5 varit sjuka och otjänstbara under hela regementsmötet. Men ej nog härmed: då regementet utgick på tre dagars fälttjänstövning, afgingo ytterligare tre kaptener. Af de 12 kaptenerna voro alltså endast 4 så tjänstbara, att de kunde deltaga i en kortare fälttjänstövning!» Vidare frågas det i den nämnda artikeln: »Kan det öfver hufvud taget försvaras, att sådana förhållanden som de här antydda längre få fortfares? Uppenbarligen icke! Så länge vårt försvarsväsende låg i lägervall, var det fruktlöst att hoppas på dessa olägenheters afhjälpande; med den kortvariga tjänstgöringen föllo de också mindre i ögonen — *under fred*. Helt annorlunda nu! Nationen fordrar för visso, att det försvar, på hvilket så stora kostnader nedläggas, skall så ordnas, att det förmår i allvarets stund fylla sin uppgift. Och det med öfningarnas utsträckning så väsentligt stegrade militära arbetet torde äfven hos en större allmänhet hafva öppnat ögonen för nödvändigheten, att i spetsen för hären står en i alla afseenden lifskraftig och tjänsteduglig officerskår.»

Herr talman! Jag vill icke här göra något yrkande, men jag tillåter mig i alla fall att fråga, huruvida ett missförhållande, som kan leda till så allvarsamma följder, som det härvidlag är fråga om, icke borde något mera beaktas.

Herr Natt och Dag: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu föreligger, bör ses ur mer än en synpunkt. För det första bör den ses ur ren försvarssynpunkt; och med de exempel för

Angående
ändring i
tjänstgörings-
reglementet
för armén.

(Forts.)

*Angående
ändring i
tjänstgörings-
reglementet
för armén.*

(Forts.)

ögonen, som motionären nu påpekat, bör man icke tveka att säga, att det är en bjudande nödvändighet ur försvarssynpunkt att hafva officers- och underofficerskårerna fullt fältdugliga. En beställning, som innehafves af en officer, som icke kan göra tjänst i krig, är så godt som vakant. Äfven ur officers- och underofficerskårens egna intressen är denna fråga af vikt.

Emellertid har utskottet afstyrkt motionen på den grund, att arméns fullmäktige under år 1903 hos Kungl. Maj:t hemställt om proposition till Riksdagen i syfte att jämväl löntagare, som i minst tre år lidit af sådan skada och sjukdom, som gjorde honom till tjänstgöring oförmögen, skulle kunna utau ansökan med full pension afskedas, samt att Kungl. Maj:t emellertid under nästlidet år funnit berörda hemställen icke böra för det dåvarande till någon åtgärd föranleda.

Ja, mina herrar, detta är fullkomligt sant. Men Kungl. Maj:ts afslag, som löd: »Föranleder för närvarande icke till någon Kungl. Maj:ts åtgärd», berodde därpå, att, samtidigt med att den motionen väcktes år 1903 vid arméns fullmäktiges sammanträde, där äfven väcktes en annan motion om, att officerare och underofficerare skulle vara oförhindrade att vid en tidigare pensionsålder, än nu är fallet, draga sig tillbaka med en mindre pension, mot skyldighet att kvarstå i reserven och att hvar tredje år göra tjänst. Därigenom skulle vi få en reserv af dugligt folk. Denna fråga, som tydligen sammanhänger med den första, föranledde tillsättandet af en kommitté, som nu afgifvit sitt betänkande. Detta betänkande är emellertid utsändt till granskning af arméns myndigheter, hvilka ännu icke afslutat densamma. Detta är orsaken till, att Kungl. Maj:t ställde sig afvisande mot förslaget om tidigare obligatorisk pensionering. Jag har önskat framhålla denna omständighet, emedan den föreliggande frågan är af den allra största vikt för vårt försvar såväl för hären som för flottan.

Då motionären icke gjort något yrkande, har jag icke heller något sådant att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 13.

Härefter föredrogos hvarterda för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 13 i förnyade aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid statens järnvägar den 3 maj 1901; och

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om uteslutande ur staten öfver fasta arfvoden för personal vid statens järnvägar af en stationsinspektör å första klassens station m. m.

§ 14.

Bevillningsutskottets betänkande, n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge, föredrogs härefter; och begärdes därvid ordet af

Herr Neiglick: Herr talman! Såsom kammaren behagade erinra sig, anhöll Riksdagen sistlidet år i skrifvelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i hvilken mån en begränsning af giltighetsområdet för ifrågavarande förordning eller i öfrigt förändringar i eller tillägg till dess bestämmelser lämpligen borde ske, samt vid afgifvande af nytt förslag till förordning taga den hänsyn till skedd utredning, hvartill skäl kunde föreligga. Utan det af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet afgifna yttrande, som fogats till den föreliggande kungl. propositionen, framgår, att sådan utredning visserligen ägt rum, men att herr statsrådet ändock funnit ytterligare utredning i åtskilliga hänseenden nödvändig, samt att denna senare utredning icke kunnat åstadkommas i så god tid, att någon därå grundad framställning kunnat till innevarande års Riksdag aflåtas.

Vid sådant förhållande kan jag gifvetvis icke göra något yrkande, d. v. s. icke något yrkande, som afviker från utskottets hemställan. Men jag har velat begagna mig af detta tillfälle för att få uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t må för nästa riksdag kunna framlägga en kungl. proposition i frågan med förslag till de ändrade bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge, hvilka af en utförligare utredning kunna föranledas.

Denna fråga är ju visserligen icke stor för landet i dess helhet, men den är verkligen stor för de orter, hvilkas handelsintressen lida af de nu rådande förhållandena, för att icke säga missförhållandena. Det kan väl ändå icke vara riktigt, att svensk handel och svensk industri i vissa delar af landet skola sättas tillbaka till förmån för ett annat lands handel och industri, endast på grund af några särskilda undantagsbestämmelser, som visserligen voro berättigade, då de för ett 80-tal år sedan kommo till stånd, men hvilka nu, med de utvidgade kommunikationsleder och den utvecklade handelsverksamhet, som för närvarande förefinnas, icke längre kunna anses vara befogade. Jag vill härmed icke säga, att dessa undantagsbestämmelser äro obefogade öfverallt längs riksgränsen, tvärtom, jag tror, att de äro på sin plats i fråga om större delen af riksgränsen, och jag skulle till och med tro, att de på vissa ställen skulle kunna gå än längre, än hvad nu är fallet, men jag vågar lika bestämdt påstå, att på *vissa* trakter äro dessa bestämmelser icke blott obefogade, utan

äfvén skadliga. Åtminstone är ett sådant uttalande som det sistnämnda fullt riktigt beträffande vissa gränstrakter i Bohuslän.

Allra mest drabba mina anmärkningar härvidlag bestämmelserna i § 3 i nu ifrågakarande förordning. Nämnda paragraf afser uppenbarligen att tillåta fri införsel öfver Svinesund och Idefjord af inhemska norska produkter, men bestämmelserna i denna paragraf missbrukas på flera sätt, icke minst så att man med stöd af dem inför högst väsentliga kvantiteter spannmål och mjöl, i synnerhet det sistnämnda, fastän, såsom vi litet hvar veta, Norge icke egentligen är något spannmålsproducerande land.

Jag skall i sakens nuvarande läge icke inlåta mig på några vidare detaljer, utan anser hvad jag nu yttrat i ämnet vara tillräckligt. Jag ber dock att alldeles särskildt få påpeka, att denna fråga synes mig icke vara någon vare sig protektionistisk eller frihandelsfråga och ännu mindre någon unionsfråga, ty de erinringar, som jag tillåtit mig att framställa i min motion sistlidet år och hvilka jag nu berört, rikta sig alls icke mot § 1 i denna kungl. förordning, utan endast mot §§ 2 och 3 i densamma, genom hvilka paragrafer den svenska staten har tillförsäkrat svenska undersåtar vissa särskilda förmåner.

Med detta mitt yttrande har jag naturligtvis icke velat uttala någon som helst anmärkning med anledning däraf, att den här erforderliga utredningen icke har kunnat medhinnas, utan jag har endast velat uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t nästa riksdag måtte vara i tillfälle att framlägga ett förslag till ändring af denna förordning i nu berörda afseenden.

Häruti instämde herr *Ödman*.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 15.

Slutligen föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända:

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 28, i anledning af väckt motion angående nedsättning af fraktafgifterna för transport af potatis å statens järnvägar;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande och memorial: n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser för skjutsskyldighetens fullgörande i Stockholm; och

n:o 15, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning; samt bankoutskottets memorial:

n:o 11, angående försäljning af en riksbanken tillhörig fastighet i Luleå, och

n:o 12, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott.

§ 16.

Herr *G. W. Roos* aflämnade häruppå en motion, n:o 297, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka.

Denna motion blef på begäran genast hänvisad till Riksdagens särskilda utskott n:o 2.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Till bordläggning anmälde:

särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 6, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, n:o 101, med förslag till förordning angående försäljning af vin och maldrycker, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner;

särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 7, angående ersättning åt utskottets kansli och vaktbetjäning; samt

särskilda utskottets n:o 2 memorial och utlåtande:

n:o 8, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa bestämmelser i det vid utskottets utlåtande n:o 1 fogade förslag till förordning angående försäljning af brännvin; och

n:o 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, n:o 105, angående ändrad lydelse af 8 och 28 §§ uti kungl. stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *D. Holmgren* under 2 dagar fr. o. m. den 9 maj och

» *A. F. Broström* » 4 » » » » 8 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,48 e. m.,

In fidem

Herman Palmgren.

Tisdagen den 9 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 c. m.

§ 1.

Upplästes för justering protokollet för den 2 innevarande maj.

Härvid yttrade

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Vid unionsdebatten för en vecka sedan, hvars protokoll vi nu gå att justera, nödgades jag att replikera några ord till herr Hans Andersson i Nöbbelöf. Detta hade helt naturligt till följd att, när jag sedan själf justerade mitt anförande, jag äfven ville se, hvad herr Hans Andersson ordagrannt hade yttrat; meningen därmed trodde jag mig ha uppfattat. Jag finner då icke utan en viss förvåning, men med angenäm öfverraskning, att jag hade ganska illa uppfattat, huru han hade menat. Jag trodde, att han sagt under debatten ungefär på detta sätt:

»Jag hemställer till herrarne, som äro statsrättskunnige, om Ni tro, att fullständig gemensamhet skulle kunna uppnås i utrikesärendenas ledning med särskilda konsulter. Kan detta ske, så har jag ingenting däremot att invända. Men jag tviflar på att så kan ske» o. s. v.

Då fann jag emellertid af det justerade protokollet, att i stället denna passus skulle ha följande lydelse: »Jag hemställer till herrarne, som äro statsrättskunnige, om Ni *icke* tro, att fullständig gemensamhet skulle kunna uppnås i utrikesärendenas ledning med särskilda konsulter. Kan detta ske, då har jag ingenting däremot att invända. Och jag tviflar *icke* på, att så kan ske».

Således var min uppfattning af hans yttrande i denna del fullständigt oriktig, och jag anser att, då min uppfattning helt visst delades af ganska många och då den äfven kommit till synes i pressen, det verkligen kunde vara af rätt stor betydelse att få uppmärksamheten fäst på att detta var en missuppfattning och att, äfven om herr Hans Anderssons ord möjligen icke föllo alldeles såsom i det justerade protokollet, detta berott därpå, att han vid en oväntad debatt kanske fann uttryck, som öfverskredo hans tanke.

Jag fann äfven, att i afseende på det lilla utfall, som han gjorde om att besluten icke borde dikteras från Folkets hus, han hade gjort ett litet förbehåll, som helt och hållet undgick min uppmärksamhet då, och hvilket var af följande lydelse: »Det

oaktadt tror jag, att kammaren i denna fråga delar samma uppfattning» — nämligen som den, hvilken uttalats i Folkets hus.

Med dessa små erinringar har jag, såsom herrarne finna, helt naturligt icke velat i allra ringaste mån göra någon anmärkning mot den ärade talaren. Jag har blott velat konstatera, att det i själfva verket var en vida mindre skillnad mellan hans uppfattning och den, som jag och mina meningsfränder med mig uttalade, än man möjligen först fick intryck af. Och jag har ansett mig böra göra dessa små erinringar så mycket hellre, som en stor del af kammarens ledamöter instämde med herr Hans Andersson och jag således antager, att deras mening äfven är att instämma i hans uttalande i den form, som det enligt det justerade protokollet fått.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände protokollet.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 6.

§ 3.

Efter föredragning härefter af särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 7, angående ersättning åt utskottets kansli- och vaktbetjäning, blef memorialet af kammaren godkänt.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter särskilda utskottets n:o 2 memorial och utlåtande n:is 8 och 9.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Herr Hedin, som yttrade: Herr talman! Såsom bekant har — af åtminstone för mig okänd anledning — en betydlig förstärkning af garnisonen inkallats till hufvudstaden. Det har kommit mycket illa till pass för dem, som vid denna tidpunkt på året beräknat att få sin bästa arbetsförtjänst. Det är så mycket mer bekymmersamt som det icke varit möjligt att erfara, huruvida vederbörande — icke för första gången — hafva helt och hållet glömt bort dem, som tyckas blifva utsedda till offer för de sista dödsryckningarna af indelningsverket. Men i stället för en autentisk uppgift af hvad vederbörande hafva i tankarne har ett rykte spridt sig, som är så... sådant att jag icke ens vill

upprepa det, om den förmenta ersättning, som skulle beviljas den inkallade truppen.

Nu är det ju underligt att be att få väcka en motion med återopande af § 55 riksdagsordningen, när vi hunnit till den 9 maj. Jag har också därom meddelat mig med två af statsutskottets ledamöter, som sagt, att det kan ingen hjälpa, detta är ju en under Riksdagen inträffad händelse. Väck du bara motionen! — Det är därför jag nu ber att få aflämna denna motion om att Riksdagen måtte ställa till Kungl. Maj:ts förfogande tillräckliga medel för att hålla dem skadeslösa, som blifvit inkallade att skaffa garnisonen i Stockholm förstärkning.

Härefter afgaf herr Hedin en motion om beviljande af medel för att hålla de f. n. till hufvudstaden inkallade trupperna skadeslösa för förlust genom däraf föranledt hinder i deras arbete.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 298, bordlades på begäran.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta stats- och lagutskottet:

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgadt;

n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande afvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker; och

n:o 125, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser för skjutsskyldighetens fullgörande i Stockholm;

från bevillningsutskottet:

n:o 121, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge;

från statsutskottet:

n:o 122, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets behof af vissa fastigheter; samt

från konstitutionsutskottet:

n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

n:o 120, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om afsättning af medel till arbetareförsäkringsfonden; och

n:o 121, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens *tionde* hufvudtitel; samt bevillningsutskottets memorial:

n:o 31, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 1:o) af bevillningsutskottets memorial n:o 19 angående verkställd granskning af tulltaxan;

n:o 32, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 20 i anledning af väckt motion om nedsättning af postafgiften för trycksaker m. m.;

n:o 33, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 3:o af bevillningsutskottets betänkande n:o 21 angående beskattningen af socker; och

n:o 34, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 78 angående ändrad lydelse af § 2 i kungl. förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungl. kungörelsen den 12 augusti 1902.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,1 e. m.

In fidem

Herman Palmgren